

LA VILA DE XÀBIA BORBÒNICA I AUSTRIACISTA.

Rosa Seser Pérez

Arxiu Municipal de Dénia

RESUM:

La vila de Xàbia fou la única població de la Marina que es mantingué fidel al rei Felip V, mentre la veïna ciutat de Dénia, plaça forta de la Marina, esdevenia el centre del austriacisme de la zona. Aquesta postura de Xàbia sembla respondre més a motivacions particulars relacionades amb antics plets entre Xàbia i Dénia que a la fidelitat a la corona. Així i tot en la vila, a la contra del conjunt de la població, 46 xaviencs es declararen partidaris de l'arxiduc; entre ells destaca Antoni Cruaïnes, germà d'Eugeni Cruaïnes, cap d'una de les bandositats de la Marina.

PARAULES CLAU:

Guerra de Successió - Xàbia - Dénia - austriacistes - Antoni Cruaïnes - Eugeni Cruaïnes - bandositats.

1. Xàbia davant la Guerra de Successió.

El 17 d'agost del 1705 part de la flota de l'arxiduc Carles d'Àustria, sota comandament de Joan Baptista Basset, es situa davant del port de Dénia, per terra, pressionen les muralles els camperols, els maulets de Francesc Garcia d'Àvila i els germans Gil d'Ondara. Després dels parlaments entre els representants de l'arxiduc i del govern municipal de la ciutat, Dénia, la principal plaça forta de la Marina, abraça la causa del pretendent austríac. La proclamació a Dénia de l'arxiduc Carles com a rei de València, el 18 d'agost, serà el fet definitiu. Dénia i tota la Marina, amb l'excepció de la vila de Xàbia, constituïran el punt d'inici, en les terres valencianes, de la rebel·lió contra el rei Felip V.

I per què Xàbia serà borbònica, mentre tota la Marina serà austriacista ?

Les motivacions per recolzar l'austriacisme que s'han apuntat en general¹, a *grosso modo* afectaven en igual mesura a Xàbia i Dénia. El malestar camperol per l'augment de les prestacions senyorials, segurament era més patent en els llocs que havien sigut antic assentament moriscos i foren repoblats després de l'expulsió; açò valdria, en major o menor mesura, per a bona part dels assentaments de la Marina, però no era el cas de Xàbia i tampoc de Dénia, què tenien una població majoritària de cristians vells. Altre aspecte apuntat sí que dega influir, encara que afectava a ambdós poblacions i a tota la Marina com a productors agrícoles, es tracta de la prohibició de comerciar amb Holanda i amb Anglaterra decretada per Felip V des de l'any 1702. Aquest decret, acabava amb la tradicional exportació de panses i ametlles, de tot el Marquesat, dirigida al nord d'Europa i sobre tot al mercat anglés. El port de Dénia, punt d'eixida dels productes agrícoles, quedava paralitzat i s'afavorien els interessos del comerciants francesos en perjudici dels locals.

¹ PÉREZ APARICIO, Carmen. "La guerra de Successió. Una revolució camperola", *I Congrés d'Història del País Valencià*, 1971, v. III, Universitat de València, 1976, p.514.

² ESPINÓS QUERO, Antonio i POLO VILLASEÑOR, Fernando. *Xàbia, anotaciones históricas de una villa mediterránea*,. Instituto Juan Gil-Albert y Ayuntamiento de Xàbia, 1985, p.25-26.

³ A la rivalitat entre Dénia i Xàbia ja li va dedicar un capítol l'historiador denier Roc Chabàs en la *Historia de la Ciudad de Denia* publicada entre 1874 i 1876, amb diverses reedicions. A més del conflicte per la vall de Sant Bertomeu, després vindrà el plet pels límits de les Planes del Montgó amb l'ermita de Sant Antoni Abad com a punt de conflicte. Mossén Francesc Palau en *El Llobarro: anales de Denia y su comarca*, Editorial Marina Alta, 1983, p. 45, ens conta els enfrontaments entre Dénia i Xàbia l'any 1761 per l'ús de l'ermita.

⁴ Privilegi del rei Carles III a la ciutat de Dénia. Arxiu Regne de València. Bailia General. Llibre 1218, fol. 377r-382v.

Respecte a Xàbia, Espinós i Polo indiquen² que des del 1676 la vila estava força empobrida i aquesta situació municipal pogué ser una de les causes per les quals Xàbia va prendre partit pels borbònics en la Guerra de Successió. Segons apunten, també pogué ser un factor significatiu la rivalitat amb la veïna Dénia³

L'empobriment de la hisenda municipal de Xàbia a finals del segle XVII, malgrat ser un factor negatiu, no pensem que fora el fet determinant per a la presa de decisió de Xàbia de donar el seu suport a la monarquia borbònica, quan totes les poblacions que l'envoltaven s'adheriren a l'austriacisme. La pròpia ciutat de Dénia, tampoc vivia una situació econòmicament boiant, amb una hisenda sempre endeutada. Bona prova d'aquestes necessitats econòmiques, seran les demandes que en aquest sentit li fa la ciutat a l'arxiduc Carles plasmades en el privilegi que aquest li concedí el 9 de febrer de 1706⁴.

Sembla més encertat valorar, com a factor decisiu, la rivalitat entre les dos poblacions pel control sobre el territori i el desig justificat de Xàbia per alliberar-se de la jurisdicció de Dénia. L'opció presa per Xàbia, doncs, més sembla respondre als seus propis interessos que a les postures de devoció cap a un o altre contendent. No és aquest un fet estrany com s'ha demostrat en el cas d'algunes poblacions de Catalunya: "*Los alineamientos en el felipismo o austracismo de la ciudades catalanas obedecen a factores aleatorios, en muchos casos, tal com ha demostrado J. M. Torras Ribé, que ha subrayado que los diversos municipios eran compartimentos estancos que actuaban de una manera absolutamente autóctona.*

Cervera será felipista porque sus rivales Anglesola, Guissona y Agramunt se van a proyectar hacia el otro bando; Berga por oposición a Cardona,

Manlleu y Centelles por fidelidad a su señor; Fraga porque Lleida y Monzón no lo eran .... El localismo es una realidad indiscutible”⁵.

Xàbia, amb un port de menors dimensions que el de Dénia però amb bon calat, va anar guanyant població⁶, i totes les seues lluites des de l'Edat Mitjana, van dirigides a deslligar-se de Dénia i augmentar el seu territori. Des

Port de Xàbia

de mitjan segle XVI, Xàbia reclama al marquès de Dénia l'ampliació del seu terme territorial. La lluita serà per la vall de Sant Bertomeu, amb sentències a favor de Xàbia i recursos de Dénia que ho tornen tot al mateix punt; a la fi 200 anys de plets⁷. A aquest greu conflicte territorial s'afegia el de la jurisdicció, ja que Xàbia naix com a població dependent de Dénia. La concessió l'any 1612 pel rei Felip III a instàncies del duc de Lerma, i marquès de Dénia, Don Francisco Gómez de Sandoval i Rojas, del títol de vila reial a Xàbia, suposà una situació irregular, una població reial però sota jurisdicció senyorial. Com a resultat és qüestionava la jurisdicció de Dénia sobre Xàbia, en aquells moments ja poc efectiva per la “rebel·lió” dels de Xàbia, i començava un nou plet entre les poblacions. Precisament l'any 1701, amb el rei Felip V en el govern, Xàbia després de quasi cent anys obtindrà un encoratjador triomf respecte a l'ús del títol de vila reial.

Amb el que hem exposat, sembla raonable pensar que Xàbia, després de tanta lluita amb Dénia amb escàs èxit, considere que mantenir l'ordre establert i demostrar fidelitat al rei Felip V i al marquès de Dénia, el seu senyor⁸, és una molt bona opció encara que implicava un cert perill. La vila de Xàbia aposta pel candidat contrari al de la ciutat de Dénia convertida en el centre de les forces austriacistes. El resultat final de la guerra portarà tots els triomfs a Xàbia, però la seua alineació i col·laboració amb les forces borbòniques li reportarà molts moments de dificultats mentre es desenvolupava la contesa.

La guerra a Xàbia: els fets.

La destrucció dels arxius municipal i parroquial de Xàbia durant la Guerra Civil Espanyola suposen una dificultat important a l'hora de tindre notícies històriques sobre la vila. Així, del període de la Guerra de Successió tan sols hem trobat publicades escasses referències⁹ i una única notícia concreta que relata l'entrada a Xàbia de 400 miquelets, el 22 de juny de 1707, recollida

⁵ GARCIA CÁRCCEL, Ricardo i ALABRÚS IGLESIAS, Rosa Maria. *Los Borbones. España en 1700 ¿Austrias o Borbones?*, Arlanza Ediciones, 2001 p.103.

⁶ JOVER I CARRASCO, Carles, “La població a la Marina: el cas de Xàbia (s. XVI-XVIII)”, *Xàbiga*, (3), 1987. p. 59-72

⁷ Segons diversos documents de l'Arxiu Municipal de Dénia, (en avant A.M.D.). L'any 1397 Xàbia obté del comte de Dénia, Alfons d'Aragó, el dret a tindre terme particular. El 1551 es fixaren els límits, però els jurats de Xàbia no quedaren contents perquè la vall de Sant Bertomeu quedava dins del terme de Dénia i acudiren a queixar-se al marquès; el 1552, el marquès concedeix a Xàbia l'ampliació del terme amb la inclusió de la vall. Dénia va recórrer i una sentència del 29 de novembre de 1554 ordenava que es deixaren els mollons com s'havien fixat el 1551; l'any 1662 Dénia realitza la “visura de la vall” en declarar-se terme particular de Dénia. El conflicte perdura fins l'any 1737 quan amb una concòrdia es divideix en dos parts la vall de Sant Bertomeu, cada població tindrà una part. Així i tot el conflicte no es tanca definitivament.

⁸ Pel que fa al marquès de Dénia, duc de Medinaceli, com la majoria de nobles, estarà al costat del rei Felip V, però a la fi, per les seues crítiques a l'excessiu pes dels francesos en la cort, acabarà processat, acusat de conspiració contra l'estat i morirà tancat al castell de Pamplona l'any 1711.

per Godofredo Cruaïnes Signes del desaparegut Arxiu Parroquial de Xàbia:

“22 junio 1707. Entran en Jabea cuatrocientos miqueletes partidarios del Archiduque de Austria que saquearon la poblaci3n llevándose cuanto de valor encontraron en la Iglesia y casas particulares, y llevándose prisioneros y en rehenes al pavordre, cura Dr. Sebastián Borrull y al Dr. Juan Cruaïnes, abandonando la poblaci3n el día 28 del mismo mes. Era bayle de la villa José Cruaïnes de Gaspar; justícia, Jaime Bolufer y jurados: Jaime Bolufer, José Sapena y Esteban Albi”¹⁰

Ara podem aportar més informació del que va viure Xàbia en aquells temps, gràcies a un *Memorial*¹¹ redactat pels jurats de Xàbia i dirigit al rei Felip V el mes d’abril del 1709, document enviat al rei per demanar la recompensa merescuda per guardar fidelitat al monarca borbó i que, malgrat la seua intencionalitat d’afavorir les concessions reials a la vila, ofereix detalls interessants sobre les penalitats patides per la població i el rebuig als austriacistes.

La vila de Xàbia va escollir prestar el seu suport a la causa borbònica. Ara bé, a Xàbia malgrat tot, també hi hagueren veïns partidaris de l’arxiduc Carles d’Àustria, i un total de 46 xaviencs i les seues famílies, manifestaren la seua adhesió a l’austriacisme per la qual cosa patiren les conseqüències. Així ho diu Don Pedro Colon, el primer president de la *cancillería* borbònica valenciana, en l’informe previ que redacta sobre la veracitat del *Memorial* de Xàbia: “*porque aunque hubo algunos vecinos que faltaron a su obligaci3n y se pasaron al partido enemigo; estos fueron mui pocos y ellos y sus dependientes bien conocidos y señalados en dicha villa*”

⁹ ESPINÓS QUERO, Antonio i POLO VILLASEÑOR, Fernando. *Xàbia, anotaciones históricas de una villa mediterránea*, Instituto Juan Gil-Albert y Ayuntamiento de Xàbia, 1985, p. 35 i 67.

¹⁰ CRUAÏNES SIGNES, Godofredo “Efemérides históricas de la villa de Jabea. Godofredo Cruaïnes Signes” en *Xàbiga*, 1 (estiu-tardor) Any 1986, p. 47.

¹¹ Archivo Histórico Nacional (en avant A.H.N.) Consejos, leg. 6.805. “Informe del Consejo, a instancias de un memorial enviado por la villa de Xàbea, donde explica su lealtad al rey Felipe V durante la guerra y donde solicita algunas concesiones en recompensa por las pérdidas sufridas.” (1709, abril, 15-agost, 30). Document publicat en *L’Arxiduc Carles i Dènia: Col·lecci3n documental. Edici3n commemorativa de la Guerra de Successi3n a Dènia*. Ajuntament de Dènia. Arxiu Municipal, 2006.

El Memorial de Xàbea, malgrat les possibles exageracions, per tal de fer-se els xaviencs més mereixedors que altres de les concessions reials, ens ofereix la crònica detallada de totes les dificultats patides per la vila en aquest període, així com la participació activa en el conflicte mitjançant l’enviament de tropes voluntàries de la població per a col·laborar amb l’exèrcit borbònic.

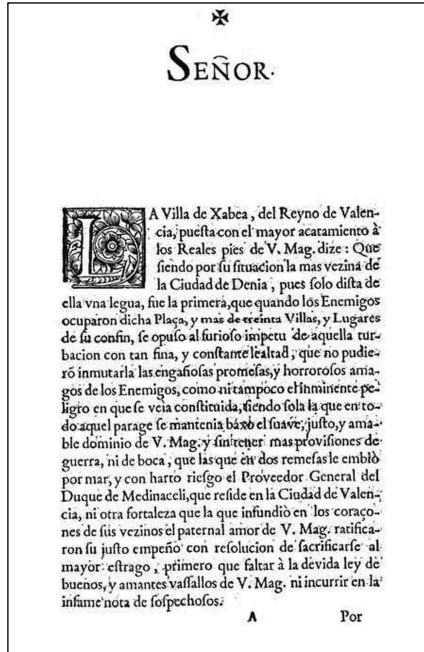
Xàbia és mantingué fidel al rei i al duc de Medinaceli i marqués de Dènia, situació que la deixà aïllada a l’extrem d’un territori guanyat per l’austriacisme. En aquestes circumstàncies la vila comptà amb el seu senyor i es va poder abastir d’armes i queviures per dos enviaments per mar que li feu el proveïdor general del duc de Medinaceli des de València. Amb aquest armament guaitaren des de diferents posicions a l’enemic austriacista i informaren de tots els moviments el marqués de Villagarcía, virrei i capità general de València, des del 17 d’agost (dia de l’arribada a Dènia de la flota comandada per Basset) fins el 24 d’agost, en que enviaren Don Gerónimo Valterra a Xàbia, amb tres companyies de cavalls de Xàtiva i un grup d’infanteria de

paisans del regne, els quals foren allotjats en les cases principals de la població on romangueren fins el 9 de setembre del 1705.

En aquells moments, els austriacistes havien tallat els passos del Molinell i del portet de Sagra, per la qual cosa la vila no pogué comerciar amb cap població fidel a Felip V, fins el 8 de setembre, en què el mariscal de camp don Luis de Zúñiga, amb les milícies del regne que tenia a Gandia, va trencar el cordó. L'endemà, 9 de setembre, arribà al camp de Dénia el tinent general Don José Salazar amb un cos de tropa, per tal de guanyar la plaça de Dénia, al qual s'oferiren el govern i particulars de Xàbia per

ajudar a recuperar la ciutat de Dénia. La posterior retirada de les tropes borbòniques de la vila de Xàbia tingué com a conseqüència que la població quedara exposada a les represàlies dels austriacistes, que tenien a Dénia el seu punt fort. Per cobrir aquest perill, el virrei Villagarcía envià a la vila dos companyies de cavalls a les quals s'uniren Zúñiga i el regiment de Don Rafael Nebot. Dites companyies tornaren a Xàbia, però en passar-se Nebot a defensar la causa de l'arxiduc, Xàbia fou saquejada i molts dels veïns tancats i d'altres desterrats per la seua col·laboració amb l'exèrcit borbònic. A açò s'afegiren les càrregues per allotjament i contribucions per al manteniment de l'exèrcit austriacista que pagaren des del 13 de desembre de 1705 fins als darrers dies de juny de 1707, quan el tinent general cavaller D'Asfeld alliberà la vila.

Les forces austriacistes que ocupaven Xàbia, assabentades de la imminent arribada de D'Asfeld, que venia de cremar Xàtiva i volia prendre Dénia (segon setge), es retiraren cap a la ciutat; però abans, en relació a Xàbia el document ens diu: “*el dia 23 de los referidos (juny) acudieron muchos a ella*” (eren els 400 miquelets dels que parla la notícia copiada de l'arxiu parroquial, encara que segurament no serien tants), els quals, segons dita notícia, s'emportaren dos presos a Dénia: el “*pavordre cura Dr. Sebastián Borrull y el Dr. Juan Cruañes*”. En aquest punt, el *Memorial*, per augmentar el dramatisme, dona la impressió de què s'emportaren bastants persones, “*los que no tuvieron tiempo, y disposición para escapar, fueron llevados*

A.H.N. Memorial de Xàbia, any 1709

presos a la ciudad”, quan la documentació de l’Arxiu Parroquial precisa que tant sols foren dos els empresonats. També els miquelets saquejaren de nou la població i en aquesta ocasió l’església, de la qual s’emportaren les llànties, calzes i les peces de bronze, plata i or.

Després de l’eixida de Xàbia dels miquelets, els veïns que havien fugit tornaren i molts s’oferiren per ajudar D’Asfeld en la recuperació de Dénia. En agraïment, el tinent general francès els regalà un calze per poder celebrar missa a l’església de Xàbia. En retirar-se l’exèrcit de D’Asfeld a Gandia sense aconseguir rendir Dénia, la vila quedà de bell nou indefensa i exposada a l’assalt de les tropes portugueses i dels miquelets què, en poc temps, s’emportaren presoners a Dénia i obligaren els veïns de Xàbia a desplaçar-se a la ciutat per treballar obligats en la bretxa.

Un centenar d’homes de Xàbia seguiren l’exèrcit borbònic a Gandia i formaren una companyia pròpia, aprovada pel mariscal de camp comte Mahoni, la qual s’encarregà de vigilar les portes de Gandia. Al poc temps, la companyia de Xàbia participà en la presa dels ravals de Pego que havien estat ocupats per sorpresa pels austriacistes sense que la guarnició borbònica de Pego haguera pogut fer res.¹²

Església de Sant Bertomeu. Xàbia.

Les tropes de Mahoni, després de la presa d’Alcoi el gener de 1708, baixaren cap a la Marina i arribaren a Benissa el dia de sant Antoni Abat. Assabentats els miquelets i portuguesos que ocupaven Xàbia de l’arribada de l’exèrcit borbònic saquejaren de nou la vila. Segons el

Memorial, dos xiquets de Xàbia, que fugiren per un forat de la muralla, avisaren Mahoni, que envià dos companyies de cavalleria i la dels cents homes de Xàbia, i els austriacistes fugiren a refugiar-se a Dénia per fer front al tercer i definitiu setge.

La població de Xàbia oferí la seua col·laboració i es formaren sis companyies amb els homes de la vila. Aquestes companyies, sense sou, es dedicaren al servei del rei Felip V en diferents situacions. Don Pedro Ronquillo, mariscal de camp, s’emportà dos companyies a atacar la Vila-Joiosa. Altres dues companyies foren enviades a Pedreguer i Benissa en el temps del setge i capitulació de Dénia (novembre del 1708) i a continuació, un altra companyia de Xàbia fou situada a Pego. També, ja controlat el castell de Dénia per les forces borbòniques, sota el comandament del comte Charní, governador de

¹² Sobre el cas de Pego resulta d’interés, CASELLES I MONJO, Evarist “De la conflictivitat social a la repressió militar: Pego 1693-1712” *Afers*, 5/6 (1987). Així com la documentació AHN.Osuna, ct. 142, on apareixen diferents notícies sobre els fets dels mesos de setembre i octubre de l’any 1707.

Dénia, foren requerides les companyies xaviencques per anar a les muntanyes de l'interior de la Marina on continuaven amagats alguns grups de miquelets que poc a poc serien capturats i ajusticiats.

Fidelitat a Felip V: la recompensa reial.

La recompensa se li demanà a Felip V en aquest *Memorial*, l'abril del 1709. El resultat fou molt important per a Xàbia. Aconseguirà que els seus veïns continuen portant armes “*que se permiten a los vasallos leales*”, el títol de *fidelísima* i el privilegi d'usar la flor de lis, símbol de la casa de Borbó, en el seu escut. En l'aspecte crematístic obtindrà l'exempció del pagament de la mitja *annata* i d'impostos militars com els allotjaments i quarters; pagament amb què seran fortament gravades les poblacions que havien seguit l'arxiduc. A la vila li confirmaran també tots els seus privilegis en tant que, no siguen contraris a la Nova Planta de govern i les lleis de Castella. En quant a alliberar-se del pagament dels censals que deu a rebels amb els béns confiscats, Felip V indica que Xàbia presente relació dels veïns de la vila que eixiren d'ella per haver-se significat com a rebels i dels seus béns ara confiscats, “*para en su vista mandar su Magestad lo que fuere de su real agrado*”.

El mes de juliol de 1710, la vila de Xàbia continua amb les reivindicacions i demana permís per embarcar i desembarcar fruits pel port¹³, ja que havia quedat malparada amb la reial cèdula del 24 d'agost del 1709 per la qual s'assenyalaven els ports de València, Dénia, Vinaròs, Alacant, Penyíscola, Gandia i Oliva per negociar dins i fora del regne, i per a fer tan sols embarcaments els de Sagunt, Cullera, la Vila-Joiosa i Santa Pola. El port de Xàbia quedava fora de la llista. La vila, en bona mesura, aconseguirà les seues peticions. El port de Xàbia tindrà llicència per a l'embarcament de productes cap a l'estranger, no aconseguirà però, el desembarcament de fruits de fora del regne perquè, segons s'indica, no hi havia a Xàbia mercaders i els productes, sense control, acabarien per no pagar les taxes assignades per la hisenda.

Respecte al territori, la vila de Xàbia de nou reclamarà la disputada vall de Sant Bertomeu i ara serà un moment molt adient. La rival Dénia, en aquest moment, està destruïda i, a més, castigada per austriacista. Així Xàbia aconseguirà que l'any 1713 el rei Felip V approve l'ampliació del terme xavienc¹⁴ i que el 1715, el marquès de Dénia, legalitze la incorporació de la vall a Xàbia. El 7 de desembre del 1716, les primeres actes municipals del consistori borbònic de Dénia, ja en castellà i en paper segellat com era obligatori,¹⁵ recullen el fet:

“*El Dr. Roque Moya, vecino de esta ciudad, y por ella embiado a Valencia, sobre la dependencia y diferencia del término entre esta ciudad y la villa*

¹³ A.H.N. Consejos, 6806 B

¹⁴ ESPINÓS QUERO, Antonio i POLO VILLASEÑOR, Fernando. *Xàbia, anotaciones históricas de una villa mediterránea*, Instituto Juan Gil-Albert y Ayuntamiento de Xàbia, 1985 p. 35.

¹⁵ A.M.D. Llibre d'actes municipals 1709-1738

de Xàbea, por lo que toca al distrito y valle de San Bartolomé, que es y a sido, término de dicha ciudad, y la pretende y tiene gracia de ampliación de su Excelencia, la dicha villa de Xàbea. A escrito desde Valencia a esta ciudad, que habiendo comunicado con el abogado de esta ciudad y otras dependencias, le aconsejaron por mejor, el que la ciudad entrasse en algun género de ajuste, sobre dicha pretención, con la villa de Xàbea, por quitar pleytos y gastos, y complaser a su Excelencia, nuestro amo; pues aunque sienten todos, que la ciudad tiene el derecho bien claro y justificado para el dominio de dicho distrito, no obstante por haverse ya su Excelencia inclinado, con la ampliación que a echo al término de Xàbea de dicho distrito valle de San Bartolomé, serà muy arduo y desgraciado el quererlo defender contra la voluntad de su Excelencia, y honesto y más conveniente obedecerla con la manifestación de querer ajuste...”

Malgrat tot, encara hi haurà una concòrdia entre les poblacions l'any 1737, per la qual es dividirà en dos la vall de Sant Bertomeu¹⁶.

2. Els procés de secrets de béns. Els austriacistes de Xàbia.

Kamen¹⁷ en el clàssic estudi que dedica a la Guerra de Successió apuntava:

“Ya que Valencia era la primera de las regiones “rebeldes” a la causa borbónica, atrajo unánime atención de los cumplidos administradores de la corona. Aún antes de la supresión de los fueros, las libertades de Valencia fueron desdeñadas sin disimulo”.

“Como en Aragón, lo que ahora importaba más a la corona eran las finanzas, y todos los cambios administrativos se dirigieron a obtener más contribuciones de Valencia.”

Ara bé, en els primers moments, pocs diners arribarien a la capital perquè es necessitaven al propi territori valencià per finançar les operacions de l'exèrcit. Situació que després s'allargaria en el temps perquè encara que la ciutat i el regne de València tenien administradors civils, tota la regió estava sota ocupació militar.

Melchor de Macanaz fou l'encarregat, en primer lloc, de verificar l'estat de la recaptació al regne de València i també fou el ministre que primer fou anomenat com a superintendent del tema de les confiscacions. Un decret reial del 5 d'octubre del 1707 li donava poders per exercir la jurisdicció sobre la confiscació de béns a rebels en el regne de València i, a més, permetia que les seues decisions tan sols foren apel·lables davant del *consejo* de Madrid.

¹⁶ A.M.D. Concòrdia entre la ciutat de Dénia i la vila de Xàbia per qüestions sobre el terme particular, 1737, juliol, 6.

¹⁷ KAMEN, Henry . *La Guerra de Sucesión en España, 1700-1715*, Grijalbo,1974., pp.337-348

La política confiscadora es va dirigir contra les persones concretes implicades

i no contra cap grup social, de fet, la diversitat sembla la norma al respecte de l'extracció social dels infidels. El procés, en general, es va tancar el 30 d'abril de 1725 en signar, entre Felip V i l'emperador Carles VI d'Àustria, l'arxiduc, la Pau de Viena, que en l'article IX, disposava el perdó dels súbdits rebels, la devolució dels béns als rebels i la devolució de les dignitats concedides per l'arxiduc. Així i tot, des de 1707 a 1725 havien passat 18 anys, temps en el qual els "rebels" degueren viure amb moltes dificultats.

Per la informació que tenim, un total de 46 veïns de Xàbia es posaren al costat de l'austriacisme, en una població que, segons el recompte de 1713, tenia 358 veïns. No és una xifra important, però és significativa eixa manca d'unitat en la vila. Per comparar, a la veïna Dénia, centre austriacista i amb una població semblant, 376 veïns,¹⁸ es comptabilitzen uns 100 acusats d'austriacisme als quals els segresten les propietats. Per a Dénia no sabem la xifra final, de bon segur més elevada, car només tenim referència d'aquells "rebels" que tenien béns. En qualsevol cas, cal destacar que, els austriacistes xaviencs devien estar realment compromesos amb la causa de l'arxiduc, ja que des del primer moment varen sofrir el rebuig dels altres veïns per anar a la contra del conjunt de la població.

Gràcies a dos documents dels arxius municipals de Dénia i Ontinyent podem saber qui eren aquests austriacistes de Xàbia:

- A l'Arxiu Municipal d'Ontinyent¹⁹ es conserva un ban imprés el 7 de novembre de 1711, publicat a València el 5 de desembre i a Ontinyent el 19 de desembre, sobre un auto que fou dictat el 31 d'octubre de 1711 per Damià Cerdà, jutge de segrests i confiscacions de la *Chancilleria* de València, contra diferents persones de la capital i del regne de València declarats *reos disidentes* i als quals se'ls havien embargat els béns. La llista dels inculpats d'austriacisme ascendeix a 1.048 persones de 30 poblacions valencianes, inclosa la ciutat de València, entre les quals trobem els noms de 41 persones de Xàbia.

- A l'Arxiu Municipal de Dénia²⁰, dins de l'Arxiu de la Governació Borbònica, es conserva un document solt, referit a Xàbia, amb data de 27 de novembre de 1717, i redactat per què els *mercenarios* que han rebut del rei, en pagament de mercés i gràcies, els béns segrestats als austriacistes de Xàbia, tinguen testimoni d'haver complert amb la seua obligació de pagar a la vila les càrregues que tenien dites propietats immobles "*desde tiempo inmemorial*", es a dir la peïta i el blat de Daimús. Segons Pradells²¹ "*las mercedes y concesiones no estuvieron libres de tributación como no podia ser menos en los momentos en que la cuantía de los gastos de guerra exigian arbitrar toda clase de recursos. Tanto si se trataba de asignaciones en dineros como en tierras, temporales, vitalicias o perpétuas, los mercenarios tenían que atender múltiples pagos... cargas hipotecarias, tasas e imposiciones reales*".

¹⁸ IVARS, Joan *El noms de lloc i de persona de Dénia*, Institut Juan Gil-Albert, Ajuntament de Dénia, 1995, p. 282

¹⁹ Arxiu Municipal d'Ontinyent, AMO, Lletres, ordres i veredes (1707-1712) s/f. Agraesc la informació a Vicent Terol, arxiver d'Ontinyent. Ban també publicat recentment per Vicent Josep Escartí en l'apèndix d'*El Diario (1700-1715) de Josep Vicent Ortí i Major*, Bancaixa, 2007, de l'original de la Biblioteca de la Universitat de València, ms. 17.

²⁰ A.M.D. Arxiu de la Governació Borbònica.

²¹ PRADELLS NADAL, Jesús. *Del Foralismo al Centralismo. Alicante 1700-1725*. Univ. de Alicante, Caja de Ahorros Prov. Alicante, 1984, nº 10, p. 102.

En aquest cas interessava justificar les despeses fetes a l'efecte de la rebaixa en els pagaments a l'hospital d'invàlids de *San Felipe*, abans Xàtiva: “*como las han pagado dichos mercenarios algunos años ya, rebaxándolas como cargo Real y perpétuo de dichas casa y tierras en los valimientos de ochenta por ciento y sesenta por ciento en que su Magestad mandó contribuir a todos los mercenarios, ya en dinero efectivo*”. Per aquest motiu inclou la relació dels 23 veïns de Xàbia acusats d'infidelitat al rei, els quals tenien propietats, cases i terres, dins dels murs de la vila, en el terme, o dins del seu delmari.

Les propietats segrestades a Xàbia foren utilitzades pel rei Felip V per pagar favors a un noble i dos militars, directament relacionats amb la guerra, segons aquest document: “*se ha adjudicado por el tribunal de confiscación en pago de mercedes y gracias de su Magestad a Don Francisco Wanhope, brigadier en los Reales Ejércitos de su Magestad, al conde de Darnius y a Don Juan Kaly, capitán de cavallos*“. No és el mateix cas de Dénia, on els béns segrestats als austriacistes van directament a les arque reials i són arrendats per Josep Pedrajas, superintendent general de les rendes reials i béns confiscats del regne, per quatre anys a diversos particulars, la majoria de Dénia, entre els quals tan sols trobem a un militar, el tinent de rei del castell, que ho farà en les mateixes condicions que la resta d'arrendataris²². Sembla ser que, en general, la hisenda reial va obtindre escassos ingressos de les famílies nobles, però sí que va aconseguir més de les propietats del ciutadans corrents, casos de Xàbia i Dénia. Per a Dénia entre cases i terres es pagaven 124.361 lliures que suposaven una renda de 800 lliures, encara que les dificultats per l'abandó de les terres i l'escassa població foren factors negatius²³.

Les concessions de Xàbia foren atorgades l'any 1708, segurament abans fins i tot de la capitulació de Dénia el mes de novembre del mateix any. El més beneficiat serà el comte Darnius, llinatge d'origen català, que rebrà íntegres les dos principals propietats segrestades a Xàbia, les cases i terres de mossèn Antoni Cruañes i les de Don Lluís Bas, respectivament valorades per a la peita en 1.543 i 362 lliures. Com a referència per a valorar el nivell d'algunes recompenses direm que el comte Darnius i el seu germà figuren en un memoràndum de l'any 1708 on s'indica que havien rebut un total de 27.500 lliures del jutge de confiscacions²⁴. Respecte a les rendes de Xàbia, li seguirà en quantia les concessions a Don Francisco Wanhope, brigadier, per un total aproximat de 867 lliures, i amb menys valor les concedides a Don Juan Kaly, capità, per 293 lliures, xifra que podria arribar fins a 346 lliures, ja que hi ha una propietat valorada en 53 lliures, de la qual no s'indica res, i el més probable és que fora concedida també al capità Kaly.

²² A.R.V. Protocol, 109, not. Vicent Armengol. 24 de novembre de 1712. Agraïm a Miquel Almenara la indicació sobre aquest notari.

²³ PRADELLS, 1984, p. 109.

²⁴ PRADELLS, 1984, p. 100.

LLISTA DELS AUSTRIACISTES DE XÀBIA		
COGNOM, NOM	Ban del 1711 (AMO)	Relació del 1717 (AMD)
Agresot, Pasqual	*	
Alberola, Francesc		* (els hereus de F.A.)
Alberola, Batista	*	
Andrada, Maria	*	
Arlandis, Josep	* (apareix com Orlandis)	
Arlandis, Josep de Josep	*	
Bañuls, Bertomeu		* (hereus de B.B.)
Bas, Francesc	*	* (<i>Don</i>)
Bas, Lluís		* (<i>Don</i>)
Boigues Francesc	*	* (fill de Francesc)
Boigues, Gregori	*	
Boigues, Vicent	*	
Borrull, Isabel Juan	*	
Cardona, Joan	*	
Cardona, Guillem		* (hereus de G.C.)
Carrals, Josep	* (apareix com Corral s)	*
Castalla, Jaume	*	
Català, Joan	*	* (notari)
Cirera, Vicent	*	
Cruañes, Antoni	*	* (ciudadà)
Mayans, Laura	* esposa d'A. Cruañes (apareix com Maura)	
Cruañes, Batista	*	
Diego, Maria	*	
Esteve, Cristòfol	*	* (fill de Cristòfol)
Ferrandis, Josep	*	*
Ferrer, Vicent	*	* (hereus de V. F., pescador)
Guardiola, Pere	*	
Hernández, Josep	*	
Martí, Antoni	*	
Martí, Josep	*	
Mazó, Joan	*	
Miñana, Marcel·lí	*	
Mulet, Francesc	*	* (hereus de F.M., de Gata)
Navarro, Juan Batista	*	
Ortolà, Batista	*	*
Ortolà, Margarita Anna	*	* germana de Tomàs
Ortolà, Tomàs	*	* pare fuster
Pastor, Batista	* (de Lluís)	
Pons, Miguel	*	* (fill de Miguel de Gata)
Sapena, Francesc	*	* (el soldat)
Sapena, Jaume	*	
Soler, Silvestre	*	*
Soliva, Cristòfol	*	*
Vallés, Antoni	*	* (fill de Josep)
Vives, Valentí	*	
Xulvi, Josep	*	

El patrimoni dels austriacistes de Xàbia segons el *Llibre de la Peita*

Segons hem indicat, el document conservat a l'Arxiu Municipal de Dénia sobre els austriacistes xaviencs, datat l'any 1717, es redacta per l'interès dels nous propietaris en justificar els pagament que han fet de les càrregues fiscals dels béns rebuts. Gràcies a aquesta circumstància, el notari copiarà la informació del llibre padró de la peita de Xàbia i del blat de Daimús i podem conèixer part del desaparegut llibre de la peita de Xàbia amb la seua riquesa en topònims i història de la transmissió de les propietats.²⁵

La peita era un tribut en metàl·lic que gravava de manera directa el patrimoni immoble dels veïns i forasters que tenien possessions dins del terme d'una vila. Per tal de determinar la quantitat que tocava pagar a cada propietari es realitzaven periòdicament els padrons de riquesa anomenats *llibres de la Peita* o *cappatrons de la Peita*, on es ressenyaven amb detall totes les propietats dels contribuents i el valor que tenien a efectes fiscals. Gràcies a l'obligació de pagar els impostos del municipi de Xàbia es va realitzar el document que presentem, del qual podem extraure els nivells de riquesa dels xabiencs que es proclamaren partidaris de l'arxiduc.

JERARQUIA ECONÒMICA DELS *INFIDENTS* DE XÀBIA: VALORACIÓ FISCAL DE LES PROPIETATS A EFECTES DEL PAGAMENT DE LA PEITA

PROPIETARI Professió	CASES PEITA	TERRES PEITA	TOTAL VALORACIÓ
Antoni Cruañes (ciudadà)	1 casa - 177 ll. 1 casa - 21 ll.	13 jorn.*- 269 ll. 210 fan.- 814 ll. 3 troços - 262 ll. ----- Total 288 fanecades i 3 troços Valor: 1.345 lliures	1543 lliures
Don Luís Bas	1 casa - 55 ll. heretat cases i torre - 265 ll.	20 jorn.- 42 ll. ----- Total: 120 fanecades Valor: 42 lliures	362 lliures
Joseph Carrals	1 casa i forn - 9 ll. 10 s. 1 casa - 12 ll. 10 s.	2 jorn.- 19 ll. 5 jorn.- 10 ll. 2 jorn.- 1 ll. 10 s. 5 fan.- 30 ll. 7 fan.- 40 ll. 20 fan.- 92 ll. 10 s. ----- Total: 86 fanecades Valor: 193 lliures	215 lliures

* EQUIVALÈNCIES:

1 jornal = 6 fanecades
1 fanecada = 1/12 hectària
1 lliura = 20 sous
1 sou = 12 diners

²⁵ Aquest llibre de la peita actualment destruït. En GRAU ESCRIBUELA, Antoni. *Domini i Propietat a la Marina Alta: Dénia, Xàbia i el Verger. Segles XV-XIX*. Ajuntament de Dénia i Institut Juan Gil-Albert, 2001, trobem referències de Capbreus i altra documentació que es conserva a l'Arxiu Ducal Medinaceli, però no es fa cap menció a que es conserve allí cap llibre de la peita que solia estar en els municipis.

Tomàs i Margarita Ortolà (germans)	1 casa- 40 ll.	12 jorn. - 66 ll. 10s. 18 fan. - 46 ll. 10s. ----- Total : 90 fanecades Valor: 113 lliures	153 lliures
Cristòfol Soliva	1 casa- 30 ll.	2 jorn i 1/2 - 39 ll. 10s. 10 fan.-83 ll. ----- Total: 28 fanecades Valor: 122 lliurs, 10s.	152 lliures 10 sous
Josep Ferrandis	1 casa – 5 ll.	8 jorn. 13 ll. 9 fan. 40 ll. 15 fan. 41 ll. 12 fan. 22 ll. ----- Total: 84 fanecades Valor: 116 lliures	121 lliures
Batiste Ortolà	1 casa – 21 ll. 1 casa - 20 ll.	2 jorn. – 4 ll. 4 jorn. – 45 ll. 10 s 1 jorn i 1/2- 2 ll. 8 d. ----- Total. 51 fanecades Valor: 54 lliures 8 d.	95 lliures 8 d
Hereus de Francisco Mulet (de Gata)	1 casa – 21 ll.	14 jorn. – 31 ll. 3 jorn. – 5 ll 4 fan. – 13 ll. 6 fan. I 1/2 - 18 ll. ----- Total. 112 fanecades Valor: 67 lliures	88 lliures
Juan Català (notari)	1 casa – 50 ll.	6 jorn. – 15 ll. 4 jorn. – 5 ll. ----- Total.: 160 fanecades Valor: 20 lliures	70 lliures
Hereus de Guillem Cardona	1 casa – 2 ll. 10s.	3 fan.- 51 ll. 10s. ----- Total. 3 fanecades Valor: 51 lliures 10s.	54 lliures
Hereus de Bertomeu Bañuls	1 casa – 30 ll.	3 jorn. – 11 ll. 10 s. 8 fan. – 12 ll. ----- Total: 26 fanecades Valor: 23 lliures 10s.	53 lliures 10 sous

Miguel Pons de Gata	1 casa – 16 ll. 10 s.	27 jorn.- 26 ll. 10 s. ----- Total: 162 fanecades Valor: 26 lliures 10 s.	43 lliures
Don Francisco Bas		11 fan. – 21 ll. 3 fan. – 15 ll. ----- Total: 14 fanecades Valor: 36 lliures	36 lliures
Antoni Vallés, de Josep	1 casa – 10 ll.	5 jorn. 23 ll. ----- Total: 30 fanecades Valor: 23 lliures	33 lliures
Cristofol Esteve menor	1 casa – 5 ll	4 jorn- 23 ll. ----- Total: 24 fanecades Valor: 23 lliures	28 lliures
Francés Boigues de Francés		10 jorn. - 19 ll. ----- Total: 60 fanecades Valor. 19 lliures	19 lliures
Gregorio Boigues		12 jorn. - 18 ll. 10 s. ----- Total: 72 fanecades Valor: 18 lliures 10s.	18 lliures 10
Hereus de Francisco Alberola	1 casa – 15 ll.		15 lliures
Francisco Sapena, “el soldado”	1 casa – 2 ll.	1 jorn.- 5 ll. 3 fan.- 2 ll ----- Total: 9 fanecades Valor: 7 lliures	9 lliures
Hereus de Vicente Ferrer, (pescador)	1 casa – 6 ll. 10 s.		6 lliures 10s.
Josep Hernández	1 caseta – 2 ll.		2 lliures
Silvestre Soler		15 jorn. – 2 ll. ----- Total: 90 fanecades Valor: 2 lliures	2 lliures

Estructuració social dels austriacistes de Xàbia.

Dels 46 acusats tan sols sabem que 23 posseïen propietats al terme de Xàbia, és a dir, el 50% del total. De la resta de “rebels” només sabem el nom i únicament podem aventurar que no figuren en el padró de la peita perquè eren persones pobres, per tant sense propietats, o perquè eren joves i encara els béns familiars estaven a nom dels pares. També cal afegir al recompte el nom de 4 dones, de les quals tant sols Margarita Anna Ortolà, fadrina, figura junt amb el seu germà com a propietària de la casa i terres que tenien com a herència de son pare. De Laura Mayans, originària d’Oliva, s’especifica que és l’esposa d’Antoni Cruaïnes, vinculada per tant al seu patrimoni familiar. Res sabem però, de Isabel Juana Borrull o de Maria Diego.

En base al nivell de riquesa entre els austriacistes de Xàbia tenim al cim de la piràmide la figura d’Antoni Cruaïnes, ciutadà, que amb un patrimoni valorat en 1.543 lliures quadruplica la xifra del següent en la relació i a més és propietari de dos cases; el segueixen 4 encausats amb un nivell de riquesa entre les 362 i les 152 lliures, on trobem també a dos xabiencs que són propietaris de dos cases cadascú; 7 tenien un patrimoni valorat entre 121 i 43 lliures; 6 propietaris tenien béns per un valor entre 36 i 15 lliures i 4 entre 9 i 2 lliures. A continuació s’afegirien les 23 persones de les quals no tenim constància que posseïren béns al menys, en el terme de Xàbia.

Respecte a l’estratificació social dels encausats, gràcies a la valoració del patrimoni per al llibre de la peita, poden establir la següent, encara que cal tindre en compte que dins de cada nivell es donen també diferents situacions:

1.- la immensa majoria corresponen al sector camperol, però amb una diversitat important, des de propietaris més adinerats, com ara Josep Carrals amb propietats valorades en 215 lliures o Cristòfol Soliva amb béns per un valor de 152 lliures, fins a llauradors humils com Josep Hernández que tan sols té una caseta prop del carrer Santa Llúcia que val 2 lliures o Silvestre Soler amb 15 jornals de terra d’escassa qualitat a la partida de Lluca valorada en 2 lliures.

2.- mariners i pescadors. Tan sols trobem a Vicent Ferrer, el qual en l’any 1717 ja ha mort i apareixen els seus hereus. Ferrer, home de la mar, no té terres únicament posseïx una

Carrer Santa Llúcia, Xàbia.

casa al carrer que va al portal de la Mar valorada en 6 lliures 10 sous.

3.- No apareix cap religió en les llistes dels austriacistes de Xàbia i pels esdeveniments de la guerra no sembla que s'implicaren a favor de l'arxiduc, com sí que ocorregué en altres poblacions properes com Altea o Dénia.

4.- Respecte als ciutadans i els que utilitzen el títol de "Don", apareixen 3 representants vinculats sobre tot a la riquesa agrària. Antoni Cruañes, anomenat "mossén Antoni Cruañes", ciutadà i destacat membre de l'oligarquia de Xàbia, amb un important patrimoni en terres i dos cases, una d'elles, la situada a la placeta d'en Antoni Bañuls, serà la casa més valorada de la llista amb 177 lliures. Amb el títol de "Don" apareixen Don Luís Bas, amb béns per valor de 362 lliures i Don Francisco Bas.

5.- Artesans. En aquest grup o vinculat a ell tenim els germans Ortolà, Tomàs i Margarita que havien rebut la seua herència el 1703, amb uns béns valorats en 153 lliures i Baptista Ortolà, segurament cosí dels anteriors, amb dos cases i terres valorades en 95 lliures. Malgrat que tenen 90 i 51 fanecades de terra respectivament, en origen les dos famílies obtenien part dels seus ingressos de la fusteria, ja que els pares d'ambdós, Tomàs i Francesc, apareixen com a fusters. En aquest grup també podem incloure en part, a Josep Carrals, el qual amb un bon patrimoni, valorat en 215 lliures, a més de 83 fanecades de terra, té dos cases, una amb forn, en "*lo carrer del Forn de Bolufer*".

Es pot pensar que es dedicaven tant a l'agricultura com a les activitats pròpies dels oficis, encara que en el cas dels fusters, la documentació no especifica si els fills continuaren amb el treball del pares.

6.- Professions liberals. Tan sols trobem un notari.²⁶ Juan Català, el qual en relació a les necessitats de la seua activitat i el seu status poseeix una casa al cèntric carrer Major, valorada en 50 lliures, mentre que les 160 fanecades a les Carrasquetes, que figuren al padró, no són de gran qualitat i tan sols estan valorades en 20 lliures.

7.- Com a antic funcionari al servei d'alguna administració, figura Francesc Sapena, anomenat "*el soldado*". Sapena, té una casa molt senzilla valorada en 2 lliures i 9 fanecades de terra, amb un patrimoni total de 9 lliures.

En resum podem concloure que els xaviencs que es comprometeren amb l'austriacisme pertanyien a diferents capes socials i estaven dedicats majoritàriament al món agrari, amb un ampli espectre social, des de propietaris benestants, a propietaris d'escàs nivell i fins i tot gent sense béns.

La desaparició de la documentació parroquial i municipal de Xàbia dificulta enormement poder obtindre més informació sobre aquest grup de persones

²⁶ GRAULLERA SANZ, Vicente. *Los notarios de Valencia y la Guerra de Sucesión*, Colegio notarial de Valencia y Universidad de Valencia, 1987. Segons aquest autor encara que els notaris s'havien mantés en general al marge de la contesa, hagué notaris en els dos bàndols. Alguns, partidaris de l'arxiduc, es traslladaren a Barcelona a partir del 1707, on continuaren exercint per a la clientela valenciana exiliada. La Nova Planta suposà un canvi dràstic de la professió on s'adoptaren les formes castellanes, la suspensió del notaris que tingueren que rehabilitar els seus títols, l'extinció del Col·legi i les depuracions polítiques.

i quina seria la seua història. Segurament la majoria no tornaren a viure a Xàbia, al menys en molt de temps, ja que no devia ser fàcil la convivència amb uns veïns que els havien vist com l'enemic. Amb la Pau de Viena l'any 1725, es varen tornar als austriacistes les propietats segrestades, però res sabem d'aquests fets en Xàbia. Tan sols tenim constància documental que l'heretat de Benitzaina, l'any 1772, encara estava en mans de la família Bas²⁷, senyal que els havia sigut restituïda; també se li tornen propietats, que pagaven rendes al Clero de Dénia, a "Jusep Carrals de Xàbea" i a "Miquel Pons de Xàbea"²⁸, ambdós en la llista dels austriacistes de Xàbia. D'aquest dos personatges sabem²⁹ que anaren a viure a Dénia on segurament tenien família³⁰, i que entre ells havia relació. El 9 d'abril de 1708, al final de la guerra, soterraren a Miquel Pons a l'església de l'Assumpció de Dénia, a la capella de la Consolació; tenia testament en poder del notari Bernat Català de Xàbia i actuaren com a marmessors Francesc Pons i Josep Carrals. Aquest el 1718 continuava a Dénia i pagà l'enterrament de Ursula Anna Carrals, esposa de Pere Mulet, que no posseïa béns.

3. Els Cruaños i els Bas.

Entre els austriacistes de Xàbia cal destacar a **Antoni Cruaños**, ciutadà, l'implicat amb un major nivell de renda i membre de la família Cruaños, d'especial significació. La família Cruaños formava part de l'oligarquia de Xàbia i estava dividida en tres branques³¹, no totes implicades amb l'austriacisme. Els Cruaños a què ens referim es coneixien com la branca *del benefici del altar de San Cristóbal*, benefici fundat a mitjan segle XVI a l'església de Xàbia amb un altar marcat amb l'escut dels Cruaños i del qual era patró el parent més pròxim.

Antoni Cruaños fou fill de Jaume Cruaños Català, ciutadà que ostentà el càrrec de batlle a Xàbia, casat l'any 1635 amb Francisca Torró Trilles de Xàbia, filla de Jaume Torró, notari, i Ursola Trilles. El matrimoni Cruaños-Torró tingué diversos fills, però només sobrevisqueren tres: Eugeni, el major, cap de les *bandositats* i solter; el segon, fra Jaume, religiós (1647-1727); i el més jove Antoni Cruaños que es casà amb Laura Mayans d'Oliva, la qual també figura en la relació com a persona infidel a Felip V. Pel que sabem, Laura Mayans pertanyia a la família Mayans d'Oliva molt vinculada a la causa austriacista. Laura era germana d'Antoni Mayans, generós; tia per tant de Pasqual Mayans, declarat austriacista, el qual es refugià amb la seua família a Barcelona entre 1707 i 1713³² i pare de Gregori Mayans, l'insigne il·lustrat. El matrimoni Cruaños-Mayans no tingué fills, en conseqüència aquesta branca de la família Cruaños quedarà extingida.

Antoni Cruaños, "*por otro nombre llamado mosén Antonio Cruaños*",

²⁷ CRUAÑES Godofredo, Efemérides... Xàbiga, I, p. 55.

²⁸ Arxiu Parroquial de Dénia. "Selebració de les rendes que estaven en confiscació y huí sean restituit a sos dueños ..." 1725.

²⁹ Arxius Parroquial de Dénia. Quinke Libri, 1707-1718

³⁰ Els Carrals estan a Dénia ja al segle XV. Valga també com a prova el nom de la partida Torre Carrals de Dénia.

³¹ CRUAÑES ARACIL, Godofredo *Genealogia de los Cruaños de Xàbia*, Xàbia, 2006

³² MESTRE SANCHIS, Antonio. *Gregorio Mayans y Siscar Epistolario. Mayans y los austracistas*, v. XXI, Publicaciones del Ayuntamiento de Oliva, 34, 2006, p.11. Cal agrair i destacar que segons informació del Dr. Antoni Mestre entre els Mayans i els Cruaños hi ha intercanvi de correspondència, fet que ratifica l'existència de relacions.

pertanyia doncs a una família protagonista de les *bandositats* que castigaren la Marina durant la segona meitat del segle XVII i enemiga acèrrima dels Xolvi, també de Xàbia.

Segons GARCIA MARTINEZ, el possible origen de les faccions Cruaïnes-Xolbi podria ser la disputa per una dot, una parcel·la o un càrrec local. Com a famílies benestants que eren, podien recórrer a quadrilles de bandolers ben armades aprofitant xarxes familiars i clientelisme. Així estengueren la seua influència per tota la Marina: Benissa, Calp i Llíber estaven sota la influència de mossén Francesc Xolvi; Senija i Xaló de la d'Eugeni Cruaïnes, mentre que Teulada es veu afectada per ambdues faccions. Les *bandositats* es desarticularen entre el 1675 i el 1683. El punt culminant fou l'embarcament cap a Milà dels implicats després d'un ajustament, pactat per mediació del duc de Gandia, que convertia els bandits en soldats i els seus caps en capitans (1680, agost). Embarcaren de la quadrilla de Berenguer, 118 facinerosos, i de les *bandositats* de Cruaïnes, 59 homes.³³

La relació del general austriacista Basset, impulsor de la causa de l'arxiduc per terres valencianes amb les *bandositats* dels Xolbi i els Cruaïnes, parteix de l'anotació del 16 de desembre de 1707, feta per Planes en el seu Dietari³⁴:

“ Bacet; que cohechado alevosamente de un pistoletazo, dió muerte a Bautista Cholvi, de Xàbea, junto a la Encarnación. Ruegos de nobles le hicieron conmutar la pena de horca en destierro, mejor fuera en entierro. Pasó Bacet a Milán con el capitán Cruañez, y de allí a Roma...”

El capità Cruaïnes a qui es refereix Planes és Eugeni Cruaïnes, cap dels Cruaïnes, i germà del nostre Antoni Cruaïnes. Si Eugeni tenia relació amb Joan Baptista Basset es podria explicar l'alineació d'Antoni Cruaïnes, i de la seua xarxa de clientelisme, amb la causa de l'arxiduc Carles en una Xàbia que havia apostat pel rei Borbó. A açò s'afegirien les relacions familiars de la seua esposa Laura, dels Mayans d'Oliva, ja esmentades més amunt.

Don Lluís Bas és el segon de la llista de infidels en importància econòmica, amb una valoració de 362 lliures, encara que a gran distància d'Antoni Cruaïnes. Els Bas en el segle XVII ja apareixen amb l'apel·latiu de cavallers i en els índex parroquials amb el títol de *Don*. Com a fet significatiu del nivell de la família cal recordar que en la casa dels Bas es va allotjar l'arquebisbe Joan de Ribera en la visita pastoral a Xàbia del 1580, i Joan Bas i Vixquert fou armat cavaller l'any 1640³⁵.

Queda, doncs, clara l'adscripció d'aquesta família al grup de les classes dirigents de la població, potser dins l'òrbita d'influència dels Cruaïnes i en contrapartida als Xolbi. El cas és que Don Juan Bas és el pare de Lluís i Francesc Bas, els quals figuren en la llista de rebels. Don Lluís, el major, en els temps de la Guerra de Successió ja ha heretat la principal possessió

³³ GARCIA MARTINEZ, S. *Bandositats de la Marina*, Benissa, 1980

³⁴ CERVERA J.L. *Basset: mite i realitat de l'heroi valencià*, 3 i 4, Apèndix, doc. 29

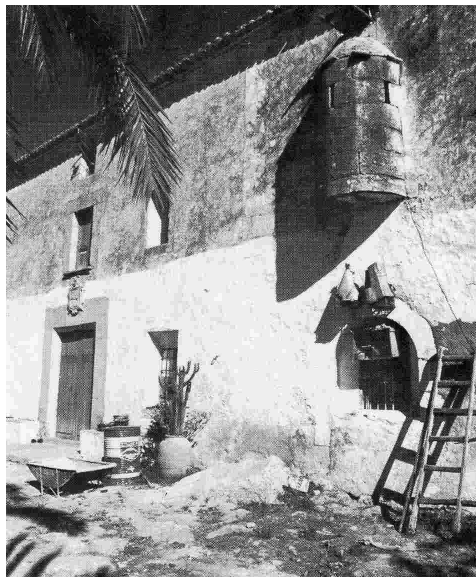
³⁵ CRUAÏNES, G. *Genealogia de los Cruañes de Xàbia*, Xàbia, 2006

de la família, l'alqueria de Benitsaina, “heretat, cases i torre”, alqueria fortificada en mig d'un paratge llunyà i aïllat, valorada en 265 lliures. A Don Francesc Bas, tan sols li corresponen 14 fanecades de terra valorades en 36 lliures.

La participació directa en els fets de la guerra dels dos germans, semblen provats. Don Lluís Bas està a Dénia i participa en la defensa del segon setge de la ciutat, entre juny i juliol del 1707, quan les tropes de D'Asfeld ataquen Dénia sense aconseguir el seu objectiu; el seu nom, “Don Luís Bas”, i la indicació que és capità, apareix en la “*Memòria del repartiment de les escopetes, dites fusils, entre els capitans y vehins de la ciutat*”; en un primer repartiment Don Luís Bas rebrà cinc *fusils* i a continuació, en un segon, 6 *fusils*, per mans de Ambròs Esteve.³⁶

No tenim l'absoluta certesa, però és molt probable que Don Francisco Bas estiga implicat en els actes bèl·lics en relació a la presa de Bocairent. En un memorial³⁷ amb data del 30 d'agost de 1707, després per tant que D'Asfeld deixi el setge de Dénia, es fa menció a que Francisco Bas, *cabo de miqueletes*, es capturat per l'exèrcit borbònic.

Per finalitzar i malgrat la carència de documentació més concloent, només podem apuntar la possibilitat que Antoni Cruaïnes fóra un dels col·laboradors amb què degué comptar Joan Baptista Basset per estendre les simpaties austriacistes per la Marina. Antoni Cruaïnes, en aquest sentit, tenia poder econòmic, relacions familiars amb austriacistes i una xarxa clientelar ja consolidada pel seu germà Eugeni des dels temps de les bandositats, en la qual podia enquadrar-se, entre altres, la família Bas.

Alqueria de Benitzaina

³⁶ A.M.D. Sig. 337-9

³⁷ A.H.N., Osuna, ct 127, d.2-3

APÈNDIX DOCUMENTAL.

(Segell) Sello quarto veinte maravedis, Año de mil setecientos y diez y siete

Escrituras o testimonios sacados del libro cappatron de la pechas de la villa de Xabea que están impuestas sobre los bienes de infidentes³⁸

En la villa de Xabea a los venty siete dias del mes de Noviembre de mil setecientos diez y siete años, pareció ante mi Antonio Diego, *escribano* público y del Ayuntamiento de dicha villa y en presencia de los infraescritos testigos para las cosas abaxo escritas llamados y rogados: Francisco Cardona, hijo de Miguel, síndico procurador general de dicha villa y de palabra dixo: que Antonio Cruañes, ciudadano de dicha villa, por otro nombre llamado Mosén Antonio Cruañes; Don Luís Bas; Don Francisco Bas; Bautista Ortolá; los herederos de Francisco Alberola; Antonio Vallés, hijo de Joseph; Francisco Sapena, comúnmente nombrado el soldado; Juan Catalá, *escribano*; herederos de Francisco Mulet; Cristobal Soliva; Gregorio Boigues; Miguel Pons, hijo de Miguel, originario del lugar de Gata; los herederos de Bartholomé Bañuls; Joseph Ferrandis; Thomás Ortolá y Margarita Ana Ortolá, su hermana; Christoval Esteve, hijo de Christoval; Josep Carrals; los herederos de Guillem Cardona; los herederos de Vicente Ferrer, pescador; Joseph Hernández; Francisco Boigues, hijo de Francisco y Silvestre Soler, vezinos de dicha villa posehían como apropiatarios diferentes casas y tierras sitas, así dentro del murado de dicha villa, como en su término y diezmarío. Las quales se confiscaron y apropiaron a la Real Corona por el delito de infidencia cometi- // (1v.) do por el dicho Antonio Cruañes y demás arriba expresados, que después se ha adjudicado por el tribunal de confiscación en pago de mercedes y gracias de su Magestad a Don Francisco Wanhope, Brigadier en los Reales Exercitos de su Magestad, al Conde de Darnius y a Don Juan Kaly, Capitán de cavallos, los quales o sus derechos avientes deven responder y pagar a dicha Villa las pechas reales y el trigo de Ademús, a que dichas casas y tierras están sugetas de tiempo inmemorial a esta parte, como con efeto las han pagado los dichos mercenarios algunos años ya, rebaxándolas como cargo Real y perpetuo de dichas casas y tierras en los valimientos de ochenta por ciento y sesenta por ciento en que su Magestad mandó contribuir a todos los mercenarios, ya en dinero efectivo. Y que para que constase de esta su relación necesitava de un abstracto sacado fielmente de los libros originales de dichas pechas, llamados en nuestro idioma vulgar: cappatrons, en donde están continuadas todas las casas y tierras de dicha villa, su término y diezmarío, con sus partidas, lindes y cantidades que corresponden a dicha villa por razón de las mencionadas pechas, llamadas en valenciano: peites, y del libro de reconocimientos del dicho trigo de Ademús, donde se hallan todos los reconocimientos vulgarmente dichos, cabreus, de las personas que deven pagar el susodicho trigo, y en el interin que no lo paguen le deven pagar interés a razón de un sueldo y un dinero por cada libra // (2r.) esto es: un sueldo por el interés correspondiente a cinco por ciento y un dinero por libra por el salario del recaudador, la cantidad que deve cadasuno, sobre que casas o tierras, con el calendario o fecha de cada reconocimiento, y después al fin signado del *escribano* ante quién pasaran. Y me requirió y rogó que como *escribano* del dicho Ayuntamiento le diese y librase el dicho abstracto autentico y feefaciente con la nota de las personas que al presente posehen dichas casas y tierras, a lo que le respondí que dichos libros paravan en el Archivo de la casa del Ayuntamiento y al cuidado de los Alcaldes y Regidores de

³⁸ Hem considerat d'interés adjuntar la transcripció d'aquest document, desaparegut de l'Arxiu Municipal de Xàbia, per la seua riquesa en toponímia i onomàstica xabiera.

Els subrallats els porta el document.

Cada full va segellat per davant: *Veinte maravedís (Segell) Sello quarto veinte maravedis, Año de mil setecientos y diez y siete.*

dicha Villa, por lo mucho que importava que dichos libros no se adulterasen, ni corrompiesen, y que pues era día de Ayuntamiento y estavan los Capitulares juntos, hiciese la instancia y petición al Cabildo, y que dada providencia por éste y satisfecho de mis justos derechos, me allanava desde luego a librar el dicho abstracto según se me pide. Y desde luego oída esta respuesta, nos constituimos el dicho Procurador General y yo, con los testigos abaxo nombrados en la sala capitular de la casa del Ayuntamiento, en donde estavan juntos y congregados los señores Marcos Sapena, Alcalde ordinario; Gaspar Diego, Regidor primero; Francisco Cholbi, Regidor segundo y Jaime Catalá, Regidor tercero, a los quales // (2v.) el dicho Síndico y procurador General registró la instancia y suplica de parte de arriba referida y los dichos señores Alcalde y Regidores de palabra dixerón que se haga como se pide. Y porque los dichos libros cappatronos de las pechas y de reconocimientos del trigo de Además, están cerrados en un almarío con tres llaves, que la una para en poder del señor alcalde ordinario, la otra en poder del Regidor primero y la otra en poder de mi, el presente *Escribano*, juntos nos conferimos al dicho almarío y abriendo cada uno con su llave, yo dicho *escribano* saqué del dicho almarío un libro de papel de marca mayor, con cubiertas de vezerro y evilla de bronce y la correa rompida y la primera foja de pergamino y en ella esta título, en nuestro vulgar idioma: Cappatron nou de totes les peites que dehuen pagar les cases de dita vila y les terres y cases de son terme y delmaris . Y otro libro de papel común, con cubiertas de pergamino, cerrado con lazada y botón y en la primer foja esta título: Libre de cabreus dels forments de Daimús . Y teniendo presentes dichos dos libros abrí el de las pechas y en la foxa 419 hallé el título de las casas y tierras que posehía antes de la infidencia el referido Dn. Luís Bas que a la letra es como se sigue:

Don Luís Bas

Primerament una casa en dita Vila en lo carrer comunment nomenat del Planet de Durà, que agué del item de Bruno Flores a // (2v.) cartes 344, que afronta ab dit carrer ab casa de Christòfol Bas d'Aleixit, y en casa de Vicent Trilles per 55 lliures peïteres que fan cada any 14 sous 8. * (les referències a les cifres van abreujades amb una "L" per a lliures i una "S" per a sous, l'última cifra va referida als "diners" però no sol apareixer l'abreviatura)

* (les dades finals es refereixen a la quantitat que paga la propietat a l'any per la peita)

Item una heretat ab cases y torre que conté en sí cent cinquanta jornals que agué del item de Don Juan Bas, son pare, a cartes 269, que afronta en lo riu, en terres dels hereus de Antoni Amaro Cardona, fill de Geroni, partida de Benitseina per 265 lliures ..... 3 lliures 10 sous.

Item huit jornals que agué del dit item de Don Juan Bas, son pare, a cartes 269, en dita partida, que afronta en terra del item antecedent, en terra dels hereus de Esperança Trilles, en lo riu y en terres dels hereus d'Antoni Amaro Cardona, fill de Geroni, per 14 lliures ..... lliures*

Item dotse jornals en dits terme y partida agué del item de Don Juan Bas, a cartes 269, que afronta en terres dels items antercedents en lo Tosal Gros y en terra dels dits hereus d' Antoni Amaro per 28 lliures ..... lliures 8 [sous]

* El marge dret del document està trencat i com en aquest cas, no sempre permet veure aquesta cifra.

Y al margen de cada partida de las susodichas se halla la nota de que la casa y tierras en cada una contenidas pasaron al título del conde de Darnius por merced de su Magestad.

Y después en la foja 230 hallé el título de las tierras y casa que posehía Antonio Cruañes, antes de la infidencia que es como se sigue:

Jaume Cruañes, Batle y Mossèn Antonio Cruañes ara

// (3r.) Cinquanta fanecades de terra en la partida del Retor, que agué del dit son item, que afronten en terra de Juan Avargues, en Blay Alberola, en Antoni Bañuls, en Juan Batiste Cruañes, en Juan Diego, en Francés Bas, Berthomeu Vallés, Francés Aliaga, Miquel Alberola y Sebastià Català, per 180 lliures ..... 2 lliures 8 sous.

Y luego al margen la nota de estar pasado al título del conde de Darnius por merced de su Magestad.

Item un tros de terra al camí de la Jovada y de Teulada, agué de dit son item, que afronta en terra de Jaume Sapena, de Juan Cruañes y ab dos camins, per 10 lliures 10 sous ----- 3 sous 4.

Y luego la nota al margen de estar pasado al título del conde de Darnius por merced de su Magestad.

Item setse fanecades a la Jovada agué del dit item, que afronta ab terra de Aleixit Bonet, ab terra de Francés Cholbi a dos parts, ab terra del dit Aleixit Bonet, en Cosme Ferrer y en camí de les Sorts, per 82 lliures ..... 1 lliura 2 sous

Item un jornal de terra en lo Pla d'en Roca agué de l dit item y cartes 455, que afronta en terra de Pere Trilles, en terra de Joseph Esteve, en lo riu y en lo camí del Pla d'en Roca, per 2 lliures 10 sous ..... 8 [diners]

Y luego al margen en la nota de estar pasado este item y el antecedente al título del conde de Darnius por merced de su Magestad.

Item un tros de terra a Rebaldi, agué de dit son item, que afronta en terra de Jaume Trilles, de Christòfol Cholbi, camí de Cansalada y ab montaña de Rebaldi per 12 lliures ..... lliures 3 sous 4.

Y luego al margen en la nota de estar pasado al título del conde de Darnius por merced de su Magestad.

// (4r.) Item deu fanecades de terra al Pla d'en Roca en dos items, lo hu de quatre fanecades y lo altre de sis fanecades, que agué de dit item, que afronten en terra de Batiste Cruañes, en lo riu, en terra de Jaume Taraçona, en terra de Pere Trilles de Gabriel y en camí dels Pins per 7 lliures 10 sous ..... lliura 2 sous

Y luego pasado segun la nota del margen al título del conde de Darnius por merced de su Magestad.

Item cinquanta nou fanecades al portal o camí de la Mar, agué en tres items del dit

item, lo hu de quinse fanecades, lo altre de dihuit fanecades y lo altre de vint y sis fanecades, que afronten en lo camí de la mar, en la plaça del Portal de la Mar a la muralla, camí en mig, ab terra de Jaume Jorro, ab terra de Jaume Trilles, ab terra de Antoni Bañuls, ab terra de la viuda Mayor y ab terra de la viuda de Miguel Cholbi per 215 lliures ..... 2 lliures 17 sous [marge trencat]

Y luego al margen la nota de estar pasado al título del conde de Darnius por merced de su Magestad.

Item trenta sis fanecades restants de les trenta nou fanecades ab una casa y senia partida del camí de la Fontana y Servera, agué del dit son item, en tres items, lo hu de huit // (4v.) fanecades per 39 lliures lo altre de desat fanecades per 72 lliures 10 sous, altre de catorse fanecades per huitanta lliures y mija, que afronten ab camí de la Fontana, ab terra del pavorde Borrulls, ab terra de Nicolau Carrals, ab terra de Guillem Trilles, ab entrada de la senia de Pere Español y ab terra de la viuda de dit Español per 192 lliures de que resten 172 lliures.....2 lliures 6 sous

Y luego al margen la nota de estar pasado al título del conde de Darnius por merced de su Magestad.

Item un tros de terra a la partida de les Sorts d'en Cavaller e/o del Retor, agué del dit son item en cinch items, lo hu per 31 lliures 10 sous, altre per 12 lliures 10 sous, altre per 20 lliures, altre per 135 lliures y altre per 35 lliures, que afronta ab terra de Antoni Bañuls, ab viuda de Batiste Vallés, ab Jaume Jorro, ab Miquel Trilles, ab la hereva de Miquel Sivera, ab Francés Bas, ab los hereus de Antoni Diego, per 240 lliures. .... 3 lliures 4 sous

Y luego al margen la nota de estar pasado al título del conde de Darnius por merced de su Magestad.

Item denau fanecades a la Jovada, agué en dos items del dit son item, lo hu de deu fanecades, per 35 lliures 10 sous, altre de nou fanecades per 30 lliures 20 sous que afronten en terra de Antoni Alauir, en terra de la viuda de Francés Cholbi y en lo camí de les Sorts y en lo riu per 75 lliures ..... 1 lliura – sous

Y luego al margen la nota de estar pasado al título del conde de Darnius por merced de su Magestad.

// (5r.) Item dos fanecades y mija agué de les Sorts del item de Francés Bas de major item del present cappatró que afronten ab dit confesant, ab terra de Francés Bas, ab terra de Luch Castelloli, per 10 lliures ..... lliures 2 sous 8.

Y luego en el margen la nota de estar pasado al conde de Darnius por merced de su Magestad.

Item altre tros de terra que conté dos jornals poch més o menys, situat en lo terme de Xàbea partida del Pla d'en Roca plantat de oliveres, agué del item de Jaume Trilles, a carta 174, que afronta en terra restant del dit Trilles, en terra de la viuda de March Antoni Sapena, senda de la Comuna y ab lo riu, 39 lliures 10 sous..... lliures 10 sous

Y luego en el margen la nota de estar pasado al título del conde de Darnius por merced de su Magestad.

Item sis fanecades a la Jovada, agué del item de Batiste Ferrer a cartes 128, que afronten ab terra (aquí concluye la foja, y baxo dize: vide en la carta que es seguix, y en ella está este título: Eugeni Cruañes, retro in antecedenti, ara Antoni Cruañes, y prosigue el item que dixo comenzado diziendo así): del dit Eugeni Cruañes a dos parts y en terra que solia ser de Mossèn Jaume Trilles per 21 lliures 10 sous .....lliures 6 sous

Y luego al margen la nota de estar pasado al título del conde de Darnius por merced de su Magestad.

// (5v.) Item una casa en la placeta de Antoni Bañuls, agué del item de Jaume Jorro, a cartes 171, que afronta en dita placeta y en carrer que baixa al carrer Major per 177 lliures .....2 lliures 7 sous 4.

Y luego al margen la nota de estar pasado al título del conde de Darnius por merced de su Magestad.

Item deu jornals de terra al Retor, agué del dit Jorro, que afrontaven ab terres d'Antoni Bañuls, ab terres de Joseph Sancho, ab la montaña, lo camí de Cabanes travesant per mig, ab terra de Batiste Cruañes y d'Antoni Diego y en dit Cruañes, per 227 lliures..... 3 lliures 8.

Y luego la nota de estar pasado al título del conde de Darnius por merced de su Magestad.

Item dotze fanecades al camí de les Sorts, agué del dit item de Jorro que afronten en lo camí de els Sorts, ab terra que solia ser de Jaume Sapena, en dit Cruañes y en lo riu, per 32 lliures. .... 8 sous 8.

Y luego pasado al item del dicho conde de Darnius por merced de su Magestad.

Item por los 6 sous 2 diners de cens, mitad dels 12 sous 4 del item del dit Jorro, deu pagar de peita 3 lliures ..... lliures – sous 8.

Y por no tener en el dicho cappatron de las pechas otra cosa, abrí el libro del trigo de Ademús y hallé en la foja 178 este título: Ursola Cholbi viuda de Jaume Moreno 21 lliures 10 sous 3., después está el reconocimiento de dicha partida otorgado por la mesma sobre una casa y recibido por Lorenzo Trilles escribano a 8 de mayo 1632 y después al margen esta nota: *ara Eugeni y Antoni Cruañes, germans ..... 1 lliura 3 sous 4.*

Y luego puesto al margen esta nota: *ara lo // (6r.) conde de Darnius.*

Después bolbí a mirar el dicho cappatrón de las pechas y en el folio 93 hallé el título de las casas y tierras que posehía Bautista Ortolà al tiempo que cometió dicha difidencia, y es como se sigue.

Francés Ortolà, fuster. Batiste Ortolà, fill

Una casa en la plaza de d'Avall, agué de son item en borrador nou a cartró 163, que afronta ab casa de Miquel Alberola, ab casa de Jaume Ferrer, ab la plaza y per les espatles ab casa de Josep Català, per 21 lliures ..... lliures 6 sous

Y luego en el margen la nota de estar pasada al titular don Francisco Wanehope por merced de su Magestad.

Item se carrega dos jornals del item de Francés Esteve major, a cartes 30, que afronta ab terra de Jaume Castelloli, ab terra de Pere Pastor, partida de Tarradola, per 4 lliures ..... lliures 1 sou.

Y luego al margen de estar pasado al dicho Wanehope.

Item un jornal y mig de terra a Catarroja, agué del item de Francés Esteve, que afronta ab lo camí de Gata, ab lo camí que va a les teuleries, ab terra de Joseph Esteve y ab terra de Barthomeu Vives, per 2 lliures ..... lliures – sous 8.

Y luego al margen pasado al dicho Wanehope.

Y en el mesmo folio después de un item // (6v.) de Jaime Ferrer dice al margen : Batiste Ortolà y luego dize: *Item quatre jornals al Bevengut, hagué del item de Batiste Sivera a cartes 234, que afronta ab terra de Vicent Sapena, camí de Bevengut en Juan Mayor y en March Cruañes per 95 lliures . Y después al marge esta nota: en 22 de juny 1698 girats los dos jornals al item de Batiste Sivera a cartes 234 per 47 lliures 10 sous ab que restaren al dit Ortolà los altres dos jornals per 47 lliures 10 sous. .... lliures 12 sous 8.*

Y después dize: per lo item de Jaume Ortolà fol. 84 – 25 lliures, y pasando al dicho folio se halla que posehía una casa dicho Bautista Ortolà y el título dize: Jaume Ortolà fuster, hui Batiste Ortolà, y luego, a su cargo este item.

Item una casa en la plaza de la Iglesia que agué de son item en borrador nou, cartes 149, que afronta ab casa de March Antoni Sapena, ab casa dels hereus de Francés Bisquert, per les espatles ab casa de Pere Trilles y ab dita plaza per 20 lliures.....lliures 5 sous 4.

Item un jornal de terra en Tarradola, agué de dit son item que afronta en terra d'Antoni Vives, en terra de Francés Esteve a dos parts y en lo riu per 2 lliures 10 sous..... l. s. 8.

Y al margen está la nota en cada item de averse pasado al título de don Francisco Wanehope.

Y por no tener en dicho capatón otros bienes propios cargados para la pecha, abrí el libro de los cabreos del trigo de Ademús y en el folio 14 hallé un título que dize: *Joseph Esteve Major 26 lliures 4 sous 3.*

// (7r.) y después está el reconocimiento sobre tierra en Tarradola otorgado por dicho Esteve y recibido por dicho Lorenzo Trilles, escribano a los 2 de junio 1631 y al margen esta nota : *Jaume Castelloli les 6 lliures 11 sous 1. y Batiste Ortolà 6*

lliures 11 sous, ara Wanehope. .... lliures 7 sous.

Y bolviendo al libro de las pechas en la foja 270 hallé los bienes que posehían los herederos de Francisco Alberola antes de la difidencia, que es como se sigue

Francisco Alberola

Una casa al portal de la ferreria, agué del desus dit item de Gaspar Torres que afronta ab dit carrer , ab lo carrer del mur, ab lo carrer del forn y ab casa de Batiste Puig per 15 lliures .....Lliures 4 sous.

Y pasando en dicho libro a buscar los bienes que antes de la difidencia posehía Antonio Vallés de Joseph hallé su título en la foja 110 que como se sigue,

Antoni Vallés de Joseph

Una casa al cantó de Malonda, agué de Joseph Ferrer en lo present foli, que afronta ab dos carrers y ab casa d'Andreu Soler y ab casa de la viuda de Simó Català, per 10 lliures. .... Lliures 2 sous.

Item cinch jornals a la Seniola agué de Miquel Marqués a cartes 355, que afronta ab camí de la Seniola, ab terra de March Alberola, ab terra del pavorde Borrell, ab Batiste Puig, per 23 Lliures ..... Lliures 6 sous 8.

Y luego este item y el antecedente tienen al margen la nota de estar pasados al título de don Francisco Wanehope por merced de su Magestad.

// (7v.) Y luego en el mismo libro en la foja 56 hallé el título de los bienes que posehía Francisco Sapena comunmente nombrado el soldado, que es como se sigue

Francisco Sapena, soldat

Una casa en lo carrer de les Roques que agué de Pere Segarra ab la present carta, que afronta ab dit carrer, ab casa de Miquel Mata ab lo carrer del Mur y ab casa de Rafel Català per 2 lliures ..... Lliures Sous 8.

Item un jornal de terra partida de Castell dels cinc jornals que té Francisco Bisquer (sic) en son item a cartes 95, que afronta ab terra restant de dit Bisquert, en terra de Rafel Bover y en camí o senda que baixa de les cases de Castell per 5 lliures .....Lliures 1sou 4.

Item tres fanecades, partida de Castell, agué del item de Christòfol Català, a cartes 118, que afronten en terra de Francisco Bisquert y la senda que baixa de les terres de Castell y en la terra del item antecedent per 2 lliures ..... Lliures sous. 8.

Y luego todos estos tres items pasados según la nota del margen al dicho Wanehope.

Y luego en el mismo libro de las pechas a fol. 106, hallé el título de los bienes que posehía Juan Catalá, escribano antes de la difidencia, que es como se sigue:

Juan Català, notari

Una casa en lo carrer Major, agué del item de // (8r.) mossèn Esteve Español en lo

present foli, que afronta ab dit carrer ab casa de Francés Vallés, ab casa de la viuda d'Antoni Diego y per les espatles ab casa dels hereus de Josep Cruañes, per 50 lliures ..... Lliures 13 sous 4.

Y después de este ítem que queda pasado según la nota del margen al título de Wanehope, dize: vide ultra fol, 115 y en el se halla este título Juan Catalá, notari, retro fol. 106 y después lo siguiente:

Item quatre jornals a les Carrasquetes, que agué del ítem de Juan Castell a cartes 182 que afronta ab terra del dit Català, que era de Lorens Diego, en Juan Ferrer y en Juan Pagés, per 5 lliures ..... Lliures 1 sou 4.

Item sis jornals restants dels denau jornals de les Carrasquetes, agué los onze del ítem de Lorens Diego, a cartes 277, y los huit de la viuda de Pere Tarazona, a cartes 159, que tots afronten en lo Doctor Lorens Català, en lo camí de València, en Juan Trilles, en Joseph Cardona, en terra del dit Català, que era de Juan Castell, en terra de Juan Pagés y en terra de Miquel Sart, per 15 lliures .....Lliures 4 sous. (trencat)

Y luego los dichos dos ítems se hallan al margen pasados al título del dicho Wanehope

Y después dize: vide ultra fol. 131 y en dicho folio se halla este título: Juan Catalá de retro fol. 115, y luego se siguen dos piezas de tierra que según las notas del margen ya no las posehía al tiempo que cometió el delito de difidencia.

Y pasando al libro del trigo de Ademús, se halla en la foja 92 este título: mossèn Esteve Español 13 lliures 8 sous 1.

Y luego después está el reconocimiento sobre una casa otorgado por dicho Español y recibido por el Lorenzo Trilles a 13 de febreo de 1632 y al margen dize: *huy Juan Català, notari, y después, ara Wanehope..... Lliures 14 sous ..... Lliures 14 sous // (8v.)* Y bolbiendo al dicho capatrón de las pechas en la foja 346, hallé el título de los herederos de Francisco Mulet que es como sigue:

Francisco Mulet de Gata

Y en este título se halla una pieza de tierra que ya no la posehian los herederos al tiempo de la difidencia porque al margen está esta nota: *en 15 de nohembre 1703, girat al ítem de Joseph Monfort, y después dize: vide ultra folio 358.* Y en dicho folio se halla este título: Francisco Mulet de Gata retro folio 346 , y después lo siguiente:

Primo quatre fanecades al Benvengut, agué de les huit fanecades del ítem de Batiste Ferrer, a cartes 34, que afronten ab terra de Lorens Diego, eo, de Guillem en terra de Melchor Català, en terra de Miquel Cardona y ab terra de la viuda de Esteve Català per 13 Lliures ..... Lliures 4 sous

Item sis fanecades y mija a les Sortetes d'Avargues, agué del ítem de Bernat Boigues, a cartes 8, de major tros, que afronta en restant terra del dit Boigues, en terra d'Eugeni Cruañes y en terra de March Alberola y de Joseph Cruañes, per 18 Lliures ... Lliures 5 sous 4.

Item una casa en lo carrer de les Roques, agué del item de mossén Batiste Trilles, a cartes 62, que afronta en dit carrer ab casa de Berthomeu Codina y ab casa de Vicent

// (9r.) Castelloli per 21 Lliures ..... Lliures 6 sous

Item catorse jornals a Luca, agué en dos items, lo hu de Vicent Marí, a cartes 43, y lo altre de Joseph Ferrer, a cartes 110 y de Battiste Ferrer, a cartes 34, que tot afronta ab terra de Luis Segarra, en Batiste Cardona, en Damià Cruaães, en Batiste Ferrer, en Carlos Cholbi, senda en mig y en Pere Espasa, senda en mig, per 31 lliures ..... Lliures 8 sous 8.

Y concluido este folio en que todos lo bines en él expresados están según las notas del margen pasados a Wanehope, dize: vide mes avall, y después dize: Francisco Mulet y enseguida el item siguiente:

Tres jornals de terra partida de les Carrasquetes, que agué del item de Juan Bas, o, fill, a cartes 168, que afronta en lo camí de València, en Pere Vicent Alberola, mossén Pere Bolufer, en Jaume Moragues y en Pere Sapena per 5 lliures ..... Lliures 1sou (trecat)

Y luego al margen pasado a Wanehope.

Y pasando en el dicho captrón de las pechas a la foja 111, hallé el título de los bienes que posehía antes de la difidencia Chistobal Soliva, que es como se sigue:

Pere Soliva, ara son fill Jaume, ara Chistòfol Soliva

Item una casa en lo carrer Major, agué del item de Joseph Remíris de cartes 114, que afronta ab casa de Rafel Cruaães, ab casa de Juan Blasco y a les espatles ab casa de Joseph Cruaães de Joseph per 30 Lliures ..... Lliures 8 sous // (9v.)

Item la mitat d'un tros de terra y senia al Saladar, que sera tot cinch jornals, que agué de Francés Català a cartes 6, en tres items, que afronta ab terra d'Andreu Carrals, ab terra de Batiste Erades, ab terra de la herència de Berthomeu Bas, y ab les salines per 79 Lliures de que la mitat son 39 Lliures 10 sous ..... Lliures 10 sous 8.

Item deu fanecades a la Fontana, agué del item de mossén Soliva a cartes 299, que afronta en camí de la Fontana, ab terra de Guillém Boigues, en Juan Español y en terra de Jaume Català per 83 Lliures ..... 1 Lliura 2 sous 8.

Todos los quales bienes de Christoval Soliva estan pasados, según las notas del margen al título de Wanehope.

Y en el mesmo capatrón de las pechas en la foja 336, se halla el título de los bienes de Gregorio Boigues, que es como se sigue:

Gregorio Boigues

Dotse jornals al cap de Martí, agué del item de Francisco Cholbi a cartes 330, que

afronta en terra de Joseph Blasco, en la viuda de Juan Gracia, en dit Cholbi y en lo camí de Cabanes per 18 lliures 10 sous ..... Lliures 5 sous 4.

Y luego al margen se halla la nota de estar pasado al título de Wanehope.

Y en la hoja 339 del mismo capatrón de las pechas se halla el título de los bienes de Miquel Pons que // (10 r.) es como se sigue:

Miquel Pons de Gata

Vint y set jornals a la Vall, agué del item de Pere Diego a cartes 74 en dos items, que afronten en lo camí de València, en terra de Luis Soler, en terra d'Antoni Ballester, en terra de Joseph Sancho, Francés Ferrandis, barranch en mig, ab terra de Joseph Cardona y Miquel Cardona per 26 lliures 10 sous ..... Lliures 7 sous 4.

Item una casa en lo carrer Major, agué de Pedro Bañuls a cartes 342, que afronta ab dit carrer, ab casa de Jaume Soliva y ab casa de Chistòfol Sapena per 16 lliures 10 sous ..... Lliures 4 sous 8.

Y los dos *item* estan pasados al margen al título de Wanehope.

Y en el mismo libro capatrón en la foja 419 se halla el título de los bienes de Don Francisco Bas que es como se sigue:

Don Francisco Bas

Deu u onze fanecades de terra en lo Saladar, que agué del item de don Juan Bas, son pare, a cartes 269, que afronta ab lo camí de la Fontana, ab lo camí de la Fontana (sic), ab lo camí Nou y ab terra de Guillem Cruañes y son germà, per dos parts, per 21 lliures .....Lliures 6 sous.

Item altre tros de terra que seran tres fanecades en la partida del camí de la Fontana, que agué del item de Pere Català al foli 155, que afronta ab lo dit camí de la Fontana, ab lo riu y ab terra de Gas- // (10 v.) par Bolufer per 15 Lliures .....Lliures 4 sous.

Y los dos *items* estan en el margen en pasados al título de Wanehope.

Y en el mismo libro capatrón, en la foja 368, se halla el título de los bienes que posehía Joseph Ferrandis que es como se sigue:

Joseph Ferrandis

Nou fanecades al Clot de Guàs, agué del item de March Alberola, a cartes 11, que afronta en terra restant del dit Alberola, en terra de Pere Salines, en terra de Berthomeu Català y camí del Pou del Moro per 40 Lliures ..... Lliures 10 sous 8.

Y en el margen está la nota de estar pasado al título de Wanehope.

Item un tros de terra que seran huit jornals a les Covatelles, agué de Jaume Ferrandis, son pare a cartes 3, que afronta ab lo camí de Teulada, en terra d'Onofre Esteve,

*en terra de Joseph Gual, en asagador y en Geroni Torres per 13 Lliures .....
Lliures 4 sous.*

Pasado, según la nota del margen, al título de Wanehope

*Item la mitat de les trenta fanecades del Saladar del item del dit son pare, que
afronta en l'altra mitat, en Berthomeu Català, en camí de cabanes y en terra de
Vicent Trilles, per 41 Lliures ..... Lliures 11 sous 4.*

// (11r.) El qual item en el margen se halla pasado al título de Don Juan Kaly por
merced de su Magestad.

*Item dotse fanecades a Castell, agué del item de Jaume Ferrandis a cartes 52, que
afronta ab lo camí de Gata, en terra de Francisco Cardona, en terra de Gaspar
Cruañes y d'Eugeni Cruañes, per 22 Lliures ..... Lliures 3 sous 4.*

Pasado al título de Wanehope.

*Item una casa en lo carrer d'en Gresio, agué del item de Gaspar Mauro a cartes
281, que afronta en lo dit carrer, casa de Joseph Cruañes y ab casa de March
Alberola per 5 Lliures ..... Lliures 1 sou 4.*

Pasado al título de Wanehope.

Y pasando al libro del trigo de Ademús, en la foja 117, se halló este título . Domingo
Ferrandis, 15 Lliures 12 sous 10. y luego el reconocimiento otorgado por el susodicho
sobre una pieza de tierra, recibido por dicho Lorenzo Trilles a 15 de marzo 1632,
Y al margen notado: ara Joseph Ferrandis, ara Wanehope ..... L 16 sous

Y bolbiendo al libro capatrón de las pechas se halló el título de los bienes que
posehían Thomàs Ortolà, que es como se sigue y està en el folio 173.

**Thomas Ortolà, fuster, ara Thomàs Ortolà, fill y Margarita Ana Ortolà, sa
germana**

*Una casa en lo carrer d'en Gabriel Ferrer, agué de son item en borrador nou a
cartes 302, que afronta en casa de // (11 v.) Pere Morató, en casa de la viuda
d'Andreu Gomis, en casa de Miquel Sapena, en la plaza de la Yglèsia a hon trau
portella en dit carrer per 40 lliures ..... Lliures 10 sous 8 .*

*Dotze jornals a les Capsades y Comuna del item de Pere Antoni, a cartes 48, en dos
items, que afronten en terra de mossèn Batiste Trilles, ab terra de Jaume Trilles, ab
terra de Miquel Ferrer, ab montaña, ab terra de Juan Vives, lo camí de Cabanes
travesant per mig, per 66 lliures 10 sous ..... Lliures 18 sous.*

Los quales dos items estan pasados al título de Wanehope.

Y al margen se halla una nota que dize: en 22 de juliol de 1703 girat a Thomàs Ortolà
lo menor, a cartes 353. Y en esta foja se halla continuado el item desuso, y después
de concluida la foja por no poseher otros bienes de los que hallí se hallan dize: vide
retro fol. 172, y en dicho folio se halla este título Thomàs Ortolà y germana ultra
fol. 173 y después el item siguiente.

Item dihuít fanecades al Saladar, agueren del ítem d'Antoni Diego a cartes 148, que afronta ab lo camí de la Fontana, ab lo camí Nou que va la Almadrava y ab entrada, per 46 lliures 10 sous ..... Lliures 20 sous 8.

Y luego pasado al título de Wanehope

// (12r.) Y en el libro del trigo de Ademús, a fojas 120, se halla este título: Diego Riberos, espardener, 5 lliures 5 sous, y luego el reconocimiento sobre una casa recibido por dicho Trilles a 15 de marzo 1632, y después al margen: Thomàs Ortolà, ara Wanehope .....Lliures 5 sous 8.

Y bolbiendo al libro cappatrón de la pechas en la foja 220 se halla el título de los bienes de Joseph Carrals, que es como se sigue:

Sebastià Carrals y Joseph Carrals, fill

Cinch fanecades de terra a la Fontana agué del dit ítem, que afronta en terra de Vicent Carrals, en terra de Miquel Juan Miró, camí en mig, en lo camí de la Fontana y en terra restant a sa mare per 30 lliures ..... Lliures 8 sous.

Y luego en el margen pasado a Wanehope.

Item una casa y forn en lo carrer del Forn de Bolufer, que agué del ítem de la viuda d'Antoni Sancho, foli 198, y afronta en casa de Sebastià Codina, a les espatles en casa d'Espasa, ab lo carrer de Català de Pedro (sic), ab dit carrer, per 9 lliures 10 sous .....Lliures 2 sous

Y en el margen está pasado a Wanehope.

Item una casa, agué del ítem de Roch Espasa de cartes 275, situada en dita vila en lo carrer dit de Català de la Pedra (sic), que afronta ab casa y forn de dit Carrals, ab casa de Joseph Hernández y a les espatles ab cases de Sebastià Codina y Joseph Soler y de la viuda de Gaspar Cruañes per 12 lliures 10 sous.....Lliures 3 sous 4.

Pasado al ítem de Wanehope.

// (12v.) *Item dos jornals de terra a la Mesquida, part de major tros del ítem de Francés Esteve, que afronta en terra de Rafel Cardona, que solia ser de dit tros, ab terra herma del Clero de Xàbea, ab terra de Geroni Torres, ab camí de la Pedrera, per 19 lliures ..... Lliures 5 sous 4.*

Pasado al título de Don Juan Kaly

Y concluida esta foja se halla esta nota: vide fol sequenti, y en dicho folio este título: Sebastián Carrals retro in antecedenti ara Joseph Carrals, y luego lo siguiente.

Item set fanecades en dita partida, agué del ítem de Christòfol Cabrera a cartes 45, que afronta ab terra de Francés Català, en Lorens Català, en Christòfol Gisbert y en senda de la Mesquida per 40 lliures .....Lliures 10 sous 8

Pasado al ítem de don Juan Kaly.

Item vint fanecades a la Mesquida, agué del item de Joseph Livillo a cartes 199, les 14 y les 6 de la viuda de Juan Català a cartes 2, que afronten en terra de don Sebastià Borrull, ab terra de la viuda d'Antoni Diego, ab terra de Chistòfol Gisbert, en senda de la Mesquida y en terra del dit Carrals, per 92 Lliures 10 sous .....Lliures 19 sous 4.

Pasado al item de don Juan Kaly.

Y después pasa a la foja 221 y en ella dize por título: Joseph Carrals

Item la terra part dels cinch jornals de la // (13r.) Mesquida, agué de la viuda de Geroni Torres a cartes 151, que afronta en restant terra de dita viuda Torres, y en terra de dit Carrals y en terra d'Antoni Marí y en lo camí de la Mar de baix, per 10 Lliures ..... Lliures 2 sous 8.

Pasado al item de Kaly.

Y después dize: vide mes avall, y en la mesma foja, otro título que dize: Joseph Carrals, y en ella este item:

Item dos jornals en Luca, agué de Vicent Marí, dels quatre jornals a cartes 43, que afronta en Vicent y Joseph Miró, terra de dit tros, en Jaume Carrals, en camí de Teulada y en Christòfol Cabrera per 1 lliura 10 sous..... Lliures sous 8.

Pasado al título de Wanehope.

Y en el mesmo libro capatrón, en la foja 309, se halla el título de los bienes que posehían los herederos de Guillem Cardona, que es como se sigue:

Guillem Cardona. Ara Hereus

Una casa en lo carrer de Santa Lucia, dit lo carrer de les Dames, agué de Batiste Torres a cartes 343, que afronta en dit carrer en casa de Thomàs Bolufer, ab casa de Berthomeu Bisquert per 2 lliures 10 sous .... Lliures sous 8.

Pasat al item de Wanehope.

Item tres fanecades al Bivengut, agué del item de Simó Borrull a cartes 265, que afronta en terra de Juan Cruañes, en terra de la viuda de Juan Mayor, en terra de la viuda d'Esteve Català y viuda de Batiste Cardona per 51 Lliures 10 sous ..... Lliures 14 sous

Pasado a Kaly.

// (13 v.) Y en el dicho libro capatrón, en la foja 68, se halla el título de los bienes de Vicente Ferrer que es como se sigue:

Vicent Ferrer, peixcador

Una casa que solien ser dos cases, les quals agué, ço és, la una del desus dit item de Berthomeu Bernabeu, y l'altra dels hereus de Andreu Ferrandis, cartes 263, que afronta ab lo carrer del Portal de la Mar, ab casa de Simon Cabrera y ab casa de

la viuda de Pere Feliu, per 6 Lliures 10 sous..... Lliures 2 sous.

Y en el margen esta pasado a Wanhope.

Y en el mismo libro capatrón a la foja 207, se halla el título de los bienes de Joseph Hernández, que es como se sigue:

Joseph Hernández

Una caseta al mur prop lo carre de Santa Lucia, agué del item de Maria Gonçales, que afronta ab lo mur y per les espatles ab casa de Francés Ros, per 2 lliures ..... Lliures sous 8.

Y en el margen esta pasado a Wanhope.

Y en el citado libro capatrón, en la foja 334, se halla el título de los bienes de Francisco Boigues, que es como se sigue:

Francés Boigues de Francés

Item lo dit confesant se torna a carregar los dits deu jornals de Luca per aver-los tornat a cobrar per dits 19 lliures ..... Lliures 5 sous 4.

Pasado a Kaly.

Y así mismo en dicho libro cappatrón se halla en la foja 278 el título de los bienes de Silvestre Soler que es este.

Silvestre Soler

Item quinze jornals a Luca, agué de Francés Boigues, a cartes 334, que afronta ab terra de Melchor Català, en Francisco Cholbi, en Geroni Torres, Andreu Espasa, Batiste Torres y camí de Luca, per 2 lliures ..... Lliures sous 8.

Y luego al margen, pasado al título de Kaly.

// (14r) Y en el mismo Libro capatrón, a la foja 378, se halla el título de los bienes de Cristòfol Esteve, que es como se sigue:

Cristòfol Esteve, menor

Item quatre jornals al barranch de Luca, agué Chistòfol Esteve, son pare, a cartes 152, que afronta en lo camí de Teulada, en terra del dit son pare, per 23 Lliures ..... Lliures 6 sous 8.

Item una casa, agué d'Onofre Vives a cartes 192, en lo carrer dit de les Dames, que afronta ab dit carrer, en la viuda de Gregori Sapena, en Joseph Cardona de Francés y en viuda d'Antoni Torres, per 5 lliures ..... Lliures 1 sou 4.

Y los dos items antecedentes pasados a Kaly.

Y en el libro del trigo de Ademús, en la foja 80 se halla este título: Joseph Hernández, 17 Lliures 16 sous 8., y luego el reconocimiento sobre tierra recibido por dicho

Lorenzo Trilles a 3 de febrero 1632 y después al margen: Cristòfol Esteve, ara Don Juan Kaly..... Lliures 19 sous. (trecat)

Y últimamente en el dicho libro *capatrón*, en la foja 123, se halla el título de los bienes de los herederos de Bartholomé Bañuls, que es como se sigue:

Viuda de Guillem Bañuls, ara Berthomeu Bañuls, ara hereus del dit

Una casa en lo carrer de Roch Esteve, agué // (14 v.) de son item en borrador nou, cartes 207, que afronta en casa de la viuda de Berthomeu Sapena, en casa de Berthomeu Borrull y en dos carrers, per 30 Lliures ..... Lliures 8 sous.

Item un altre tros de terra a la partida de la Seniola, que serà tres jornals restants dels sis poch mes o menys, agué de dit son item borrador y cartes, que afronta ab lo camí de la Seniola, ab terra de Vicent Trilles, en Christòfol Català, en terra de Jaume Jorro, en lo riu, ab terra de Bernat Salvador y ab terra de Martí Vell, per 11 Lliures 10 sous .... Lliures 3 sous 4.

Item huit fanecades a Bevingut, agué del item de Pere Jorro, a cartes 160, que afronta ab terra de Batiste Cardona, en terra de Batiste Erades, en Rafel Trilles y en terra d'Isidoro Miró, que era de Pere Bas per 12 Lliures ..... Lliures 3 sous 4.

Y hecho el dicho compulsorio y el abstracto que antecede yo dicho escribano bolbí los dichos dos libros, esto es el *capatrón* de las pechas y el de cabreos del trigo de Ademús, al dicho armario y le cerramos, cada uno con su llave, de todas las cuales cosas el dicho Síndico y Procurador General me pidió testimonio y yo le di el presente porque lo fui a todo con los testigos que lo fueron, Sebastián Bisquert, Antonio Fresquet y Pedro Juan Català de la dicha villa de Xàbea vezinos y moradores, y en fe de ello lo signé y firmé,

En testimonio de verdad

Antonio [*signo notarial*] Diego

(15v.) En la villa de Xàbea y en la sala capitular de la casa del Ayuntamiento, el dicho Francisco Cardona, síndico y procurador general, continuando el dicho compulsorio, sin divertirse a otros actos, dixo y propuso a los dichos señores, alcaldes y regidores, que para que constase que el conde de Darnius, don Francisco Wanehope y don Juan Kaly, a quienes el tribunal de confiscaciones por merced y gracia de su Magestad adjudicó los bienes de infidentes, contenidos en la escritura de abstracto que antecede, han reconocido la obligación de pagar las pechas y con todo efeto han empezado a pagarlas, suplicava fuese mandando al presente escribano que de los libros de quenta y razón que se llevan por causa de los efetos, que todos los años entran en poder del clavario o depositario de dicha villa, se saque un abstracto autentico y feefaciente de las partidas que dichos clavario o el otro de ellos han cobrado de los dichos Caly, Wanehope y conde de Darnius, u de sus agentes y procuradores y a quenta en parte de pago de dichas pechas, Y que así mesmo se le de testimonio de que para los valimientos de 80 por 100 y 60 por 100, de que su Magestad hizo gracia al hospital de inválidos de la ciudad de San Felipe, antes Xàtiva, se descontaron para // (16r.) dichos valimientos el importe de las .... (trecat) la dicha suplica los dichos señores alcaldes y regidores, dixerón que se haga como

se pide y que para dicho efeto se llamen los depositarios de dicha villa que lo han sido y son desde el día de la adjudicación, y como se hallasen presentes Francisco Ferrandis, Juan Castell, Rafael Bas, Gerónimo Torres y Jaime Catalá de Joseph, clavarios, dixeron que han cobrado lo siguiente, esto es: Francisco Ferrandis cobró de Joseph Sapena como administrador que es de los bienes del conde de Dornius, cinquenta libras doze sueldos por los años mil setecientos y ocho y mil setecientos y nueve. Juan Castell dixo aver cobrado del dicho Sapena cinquenta libras doze sueldos. Gerónimo Torres dixo aver cobrado dels mesmo Sapena en dicho nombre cinquenta libras doze sueldos y el dicho Jayme Catalá cobró del mesmo twenty cinco libras todo a cuenta de dichas pechas. Rafael Bas, clavario, cobró del dicho Francisco Ferrandis, como administrador que era de los bienes de don Francisco Wanehope diez libras y de Gerónimo Torres como administrador de los bienes de don Juan Kaly tres libras, todo por las dichas pechas.

Y ansí mismo doy fee que en el testimonio que dio Juan Crespo, escribano difunto y del Ayuntamiento desta dicha villa de Xabea, a los 18 de octubre de 1710 años, de todos los bienes y renta que posehian en dicha villa los susodichos conde de Darnius, don Francisco Wanehope y don Juan Kaly, por merced de su Magestad y los cargos a que estaban sugetos para sacar el // (16 v). el valimiento del 80 por 100, se desquentan las pechas y el trigo de Ademús, a que están sugetos aunque no se habla de este cargo del trigo específicamente porque va su administración y colecta agregada a la de las pechas. Y en otro testimonio que dio el susodicho Juan Crespo de los mesmos bienes y cargos, en 10 de junio 1711 años, para el valimiento del 60 por 100 de que su Magestad se valió en este año de los bienes de infidentes, se descontaron también las dichas pechas y trigo de Ademús, a que los referidos bienes, que por merced de su Magestad posehen los referidos conde de Dornius, don Francisco Wanehope y don Juan Kaly, estan tenido en dicha Villa. Los quales testimonios he visto y leído con las cartas de orden para que se hiziesen en el traslado de ellos que en los autos y papeles del Ayuntamiento de dicha Villa se hallan guardados, de todo lo qual el dicho síndico y procurador general, me pidió testimonio y yo le di el presente en dicha Villa los di, mes y año susodichos, porque lo fui a todo con los testigos que lo fueron los dichos, Sebastián Bisquert, Antonio Fresquet y Pedro Juan Catalá, de dicha villa de Xàbea vezinos y moradores y enfrente de ello lo signé y lo firmé

En testimonio de verdad

Antonio [signo notarial] Diego